

**Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociológie a andragogiky**

**SENIOR A JEHO POSTAVENIE V SÚČASNEJ
SPOLOČNOSTI**

**A SENIOR PERSON AND HIS POSITION IN
CONTEMPORARY SOCIETY**

Bakalárska diplomová práca

Roman Botorče

Vedúci bakalárskej diplomovej práce : PhDr. Marek Šrank

Olomouc 2010

ČESTNÉ PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som túto prácu vypracoval samostatne a uviedol som v nej všetku literatúru a ostatné zdroje, ktoré som použil.

Roman B o t o r č e

V Mojmírovciach dňa 1. marca 2010

Pod'akovanie

**Ďakujem PhDr. Marekovi Šrankovi za odbornú pomoc
a usmernenie pri písaní diplomovej práce .**

Roman Botorče

ANOTACE

Téma našej bakalárskej diplomovej práce je postavenie seniora v súčasnej spoločnosti. Z teoretického hľadiska existuje v našej spoločnosti skrytá veková diskriminácia po dovŕšení dôchodkového veku, stanovili sme cieľ výskumnej práce s uvedenou problematikou. Naším cieľom bolo zistiť existenciu vekovej diskriminácie pri zamestnávaní seniorov, mužov a žien. Zisťovali sme dôvody odchodu ľudí do dôchodku pred a po roku 1989. Skúmali sme sociálny status seniorov so schopnosťou uhrádzať za pobyt v zariadeniach pre seniorov. Metódou získavania údajov, triedenia, porovnávania, analýzy bola potvrdená hypotéza diskriminácie seniorov z príčinami odchodu do dôchodku a ďalšieho zamestnávania. Výsledky možno použiť na riešenie problematiky, čo uvádzame v závere práce.

Kľúčové slová: Starnutie. Osamelosť. Exklúzia. Postavenie seniora.

Odchod do dôchodku .Pracovná príležitosť. Solventnosť. Sociálne služby pre seniorov.

SUMMARY

The subject of our dissertation is the status of senior citizens in contemporary society. From the theoretical point of view, there exists in our society hidden age discrimination when pensionable age is reached; our research was targeted at this problem. Our aim was to ascertain the existence of age discrimination in the employment of senior citizens, men and women. We found out the reasons for people going into retirement before and after 1989. We examined the social status of senior citizens with the ability to pay for a stay in a retirement home. The method for obtaining data, classification, comparison and analysis confirmed the hypothesis of discrimination against senior citizens with reasons for their retirement and further employment. The results can be used to solve problems, as we indicate in the conclusion to the dissertation.

Key words: Ageing. Loneliness. Exclusion. Status of senior citizens. Retirement. Work opportunity. Solvency. Social services for senior citizens.

Obsah :

ÚVOD	7
1 STAROBA (senium)	8
1.1 Starnutie (senescencia)	8
1.1.1 Hľadiská starnutia	9
1.1.2 Vek a jeho členenie z aspektu starnutia	9
1.1.3 Rozdiel medzi chronologickým a biologickým vekom jedinca	10
1.1.4 Fyziologické a patologické starnutie	11
1.2 Kvalita života seniora – charakteristika	12
1.3 Príprava seniorov na vstup do dôchodku	12
1.4 Manželstvo seniora – význam	13
1.4.1 Senior a rodina	14
1.4.2 Adaptácia seniorov na nové prostredie	14
1.5 Demografický vývoj populácie z aspektu jej starnutia	15
2 SOCIÁLNA POLITIKA ŠTÁTU A JEJ NÁSTROJE	17
2.1 Sociálna politika štátu a jej opatrenia vo vzťahu k starším ľuďom	18
2.2 Postavenie seniora pred a po roku 1989 – komparácia.....	20
2.3 Sociálny pracovník a jeho odborné činnosti	22
2.3.1 Filozofia prístupu sociálneho pracovníka ku klientom (etika).....	23
2.4 Sociálna práca a jej ciele.....	24
2.5 Metódy a prístupy sociálneho pracovníka k riešeniu problematiky seniorov	24
2.6 Sociálne práva a sociálne zabezpečenie.....	25
2.7 Sociálne poradenstvo	26
2.8 Právna úprava sociálnych služieb poskytovaných seniorom.....	27
2.8.1 Druhy, formy a rozsah sociálnych služieb pre starších občanov	29
2.8.2 Umiestňovanie seniorov do inštitucionálnych zariadení	30
2.8.3 Sociálne služby poskytované starším osobám v domácom prostredí	31
2.8.4 Sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií	32
2.8.5 Podporné služby.....	33
2.9 Edukácia seniorov	34
3 METODIKA EMPIRICKÉHO VÝSKUMU	35
3.1 Predmet výskumu	35
3.2 Cieľ a úlohy výskumu.....	35
3.3 Stanovenie hypotéz výskumu	36
3.4 Metódy výskumu	37
3.5 Charakteristika objektu výskumu a výskumná vzorka	38
3.6 Organizácia a realizácia výskumu	38
3.7 Analýza dotazníka.....	39
3.8 Interpretácia a diskusia	53
4 ZÁVER	59
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A ZDROJOV	60
ZOZNAM GRAFOV	62
PRÍLOHY	64

Motto :

Pre človeka, ktorý vie, nie je žiadnym prekvapením,
ani staroba sama o sebe, ani to, čo môže poskytnúť.
To, že človek „vie“ - to znamená, že si
nezastiera, čo je na jeho pokročilom veku
bolestné, či hrozné. V Athénach bol chrám,
ktorý bol zasvätený starobe. Vodili tam deti.

(Albert Camus : Mýtus o Sifyfovi)

Ú v o d

Demografický vývoj našej spoločnosti je charakterizovaný predlžovaním strednej dĺžky života a nárastom skupiny starých ľudí, čo si vyžaduje pozornosť spoločnosti a riešenie s tým súvisiacich problémov. Starnutie človeka je prirodzený proces, možno ho sledovať z rôznych aspektov a preto sa v teoretickej časti našej diplomovej práce budeme zaoberať jednak členením veku a definovaním s tým súvisiacich základných pojmov, sociálnymi a čiastočne zdravotnými problémami starých ľudí, možnosťami úspešného prežívania staroby, ako i vplyvmi na sociálnu exklúziu starších ľudí. Obsahom našej záverečnej práce bude aj definovanie sociálnej politiky štátu v súčasnej spoločnosti a jej opatrenia vo vzťahu k starším ľuďom, ako i porovnanie sociálneho postavenia seniora pred rokom 1989 a po roku 1989, ako aj možnosti prežívania tohto veku v rôznom prostredí (mesto - obec, inštitucionalizované formy zariadení - domáce prostredie). Jej cieľom bude aj výskum ďalších možností seniora vykonávať svoju profesiu po dovŕšení dôchodkového veku a poukázať na zistenú vekovú diskrimináciu, ako i jej dopady na sociálny status seniora.

Podkladom pre empirickú časť tejto našej záverečnej práce bude osobný výskum, uskutočnený anketovými dotazníkmi, vyplnení respondentmi - seniormi vo vybraných zariadeniach pre seniorov a v jednotlivých domácnostiach, tak v meste, ako i v obci. Analýza výsledkov výskumu bude vypracovaná na základe vykonanej kvantifikácie, komparácie a triedenia jednotlivých údajov získaných z uvedených anketových dotazníkov.

Výsledky výskumnej práce majú prispieť k riešeniu takého spoločenského javu, akým je veková diskriminácia starších osôb pri ich zamestnávaní, teda vylučovania seniorov z pracovného procesu bez ohľadu na ich potenciál a iba v dôsledku dovŕšenia dôchodkového veku. Súčasne z tohto hľadiska i poukázať na zväčša oslabený sociálny status seniorov v spoločnosti.

1 STAROBA (senium)

Staroba je vekové obdobie začínajúce v 60-65 roku života človeka, kedy ľudia končia pracovnú aktivitu a odchádzajú do dôchodku. Niektorí z nich potrebujú potom väčšiu starostlivosť, lebo postupne strácajú sebestačnosť. Len menšia časť osôb, ktoré sa dožívajú veku 80 a viac rokov je zdravá a sebestačná. Všeobecne však neplatí, že každý starý človek je bezmocný, nemocný, trpí poruchami pamäti a pohybového aparátu. Lepšie je všeobecne popisovať telesné a psychické zmeny v starobe, ako zmenu schopností, než ako ich úbytok. Individuálne schopnosti sú totiž vždy významnejšie, ako fyzický vek. Počet starých ľudí v populácii vyspelých krajín i u nás stúpa, preto stúpajú aj nároky na ekonomické a ľudské kapacity, ktoré by im zabezpečovali primeranú úroveň starostlivosti.¹

Starobu, ako pojem možno chápať v dvoch významoch: ako - čas, ktorý uplynul od vzniku, zrodu jedinca a ako - záverečnú etapu života človeka vymedzenú dobou od skončenia ekonomickej aktivity do smrti, nazývanú tiež tretím vekom.²

1.1 Starnutie (senescencia)

Starnutie je prirodzenou a poslednou etapou ľudského života. Týka sa biofyziologických, psychických a sociálnych procesov, ktoré nezvratne vedú k zániku organizmu, k jeho smrti. Starnutie nie je choroba ale prirodzené obdobie života. Je to zložitý jav a ovplyvňujú ho mnohé činitele biologické, sociálne a psychické. Starý človek je vystavený pôsobeniu niektorých nepriaznivých psychosociálnych a zdravotných problémov.³

Otázkami starnutia staroby sa zaoberá gerontológia. Gerontológia je vedný odbor zaoberajúci sa procesom strnutia a problematikou vyššieho veku človeka. Delí sa na tri časti: teoretickú, klinickú a sociálnu. Súčasťou gerontológie je geriatra, ktorej cieľ je poskytovať chorým seniorom vyššieho veku nad 65 rokov špecializovanú zdravotnú starostlivosť, prispievať k udržiavaniu kvality života v súvislosti z zdravotným stavom seniora. Významnými témami geriatrickej je postavenie starého človeka v spoločnosti, zvláštnosti diagnostiky a liečby chorôb v starobe. Kládie dôraz

¹ Matoušek, O.: Slovník sociální práce. 2.vydanie, Praha : Portál, 2008, s.214

² Hrozenková, M.: Sociální práce so staršími ľuďmi a jej teoreticko-praktické východiská. Martin : Osveta, 2008, s.9

³ Draganová, H. a kol.: Sociální starostlivosť. Martin: Osveta,2006, s. 120-121

na udržanie sebestačnosti a fyzickej zdatnosti, zlepšujú výsledky zdravotnej starostlivosti.⁴

1.1.1 Hľadiská starnutia

Starnutie možno rozdeliť na biologické, psychické a sociálne:⁵

- Biologické starnutie možno definovať, ako dôsledok zanikania štruktúr a funkčných orgánov, ako zhoršovanie adaptačných a regulačných funkcií, pokles imunity a zníženie zmyslového vnímania.

- Psychické charakterizuje zmenu osobných rysov zníženie kognitívnych schopností, spomalením psychomotorického tempa, zhoršovaním pamäti, nižšou koncentráciou pozornosti ale i rozvahou a toleranciou.

- Sociálne starnutie nesie v sebe schopnosť adaptácie na odchod do dôchodku a z toho vyplývajúcu zmenu sociálneho postavenia a zmierenia sa so sociálnymi dôsledkami chorôb a podobne. Po odchode do dôchodku, čo je dôležitým medzníkom v živote človeka, je charakteristické ubúdanie sociálnych kontaktov. Odchodom do dôchodku sa mení spoločenské postavenie jednotlivca, citeľne klesá úroveň príjmov, čo vedie k zníženiu životnej úrovne. Oslabujú sa a napokon vytrácajú kontakty s priateľmi a bývalými spolupracovníkmi. Človek zvyknutý na aktívny pracovný život sa ťažko prispôsobuje novej situácii bez pracovných povinností a často bez osobných záľub. Tieto skutočnosti u človeka vyvolávajú pocity bezvýznamnosti, nepotrebnosti a v konečnom dôsledku spôsobujú sociálnu exklúziu.⁶

1.1.2 Vek a jeho členenie z aspektu starnutia

Vek možno rozdeliť na vek :⁷

- chronologický (kalendárny) – zodpovedajúci skutočne prežitému času,

⁴ Németh, F. a kol.: Geriatria a geriatrické ošetrovatel'stvo. Martin : Osveta,2009, s.17

⁵ Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta,2006, s. 121-122

⁶ Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta,2006, s. 121-122

⁷ Németh, F. a kol.: Geriatria a geriatrické ošetrovatel'stvo. Martin : Osveta,2009, s.18

- biologický – ako dôsledok geneticky riadeného programu, pôsobením vonkajších vplyvov a chorobných situácií,
- funkčný – jedná sa o funkčný potenciál človeka,
- psychický – zodpovedá, nálade jednotlivca, jeho subjektívnym pocitom,
- sociálny – ktorý v sebe nesie prítomnosť, absenciu životného programu a dlhodobých plánov do života.

Starnutie možno charakterizovať ako následok involúcie telesných štruktúr ktoré je spojené so zmenou funkcie jednotlivých orgánov a dotýka sa všetkých orgánov a tiež sa dotýka všetkých systémov v organizme. Prebieha asynchrónne.⁸

Svetová zdravotnícka organizácia (WHO), ktorej kategorizáciu naša spoločnosť prijala, člení obdobie života človeka nasledovne:⁹

- 0 - 14 rokov - detský vek
- 15 - 29 rokov - mladý vek
- 30 - 44 rokov - dospelý vek
- 45 - 59 rokov - stredný vek
- 60 - 74 rokov - starší vek – presénium
- 75 - 89 rokov - starý vek – senium
- nad 90 rokov - dlhovekosť

1.1.3 Rozdiel medzi chronologickým a biologickým vekom jedinca

Medzi kalendárnym a biologickým vekom človeka môžu byť rozdiely veľmi značné. Kalendárny vek sa riadi dátumom narodenia jedinca a biologický vek znamená súhrn všetkých príznakov, podľa ktorých možno zhodnotiť celkovú zdatnosť jedinca. Ako sa človek cíti to je tiež príznakom jeho zdatnosti, napr. podľa dátumu narodenia má človek 50 rokov, ale pritom sa cíti ešte mladíkom.¹⁰

Biologické starnutie je dôsledkom involúcie buniek a tkanív organizmu, zhoršovania adaptačných a regulačných funkcií, zníženia zmyslového vnímania

⁸ Németh, F. a kol.: Geriatria a geriatrické ošetrovateľstvo. Martin : Osveta,2009, s.19

⁹ Németh, F. a kol.: Geriatria a geriatrické ošetrovateľstvo. Martin : Osveta,2009,s.18

¹⁰ Tvaroh, F.: Všichni stárneme. Praha : Avicenum 1984 s.54,55

a imunity, prebieha však asynchrónne. Prejavuje v jednotlivých systémoch: kardiovaskulárnom, tráviacom, respiračnom pohybovom, urogenitálnom, imunitnom, v zmyslových orgánoch a v centrálnom nervovom systéme.¹¹ Gerontológovia sa domnievajú, že ľudský organizmus je stavaný na 120 rokov života.¹²

1.1.4 Fyziologické a patologické starnutie

Všeobecne možno definovať dva druhy starnutia :¹³

- fyziologické starnutie,
- patologické starnutie.

Nevieme spoľahlivo definovať starnutie a starobu. Žiadna z doteraz navrhnutých definícií nevyhovuje. Existujú však dva typy starnutia a staroby.

Normálnou súčasťou života je fyziologické starnutie. V popredí terajšieho záujmu všetkých gerontológov je problematika fyziologického starnutia. Model pre štúdium fyziologického starnutia a staroby sú dlhovekí ľudia. Dlho žijúci ľudia sú zdraví seniori. Rôznym spôsobom zasahuje do starnutia a staroby patológia. Predčasné starnutie je príklad chorobnej zmeny chronometráže. Definovať predčasné starnutie bude možné až potom, keď budeme schopný merať funkčný vek. Za predčasne starnúce osoby budeme môcť označiť vtedy, keď ich kalendárny vek bude nižší ako funkčný vek.¹⁴

Okolo nás je mnoho ľudí, ktorí nielen, že vyzerajú o dvadsať rokov mladšie, než je ich chronologický vek, ale tak sa aj cítia. Ľudovo to označujeme, ako čosi zdedené, ako „dar“. „Výskumy však ukazujú, že „dlhá mladost“ je založená na mentálnom postoji, spočíva v myslení, v striedmom pôžitkárstve a v udržiavaní prirodzeného pohybu.“¹⁵ K tomu si však treba osvojiť niekoľko zásad, techník a metód:¹⁶

- Sústavný telesný pohyb, ktorý je daný každému človeku už od narodenia, maximalizuje jeho telesné a duševné funkcie.
- Jedlo a nápoje v primeranom množstve a príslušnej kvality prinášajú do ľudského organizmu potrebné výživné látky, nevyhnutné na stále mladý život.

¹¹ Németh, F. a kol.: Geriatria a geriatrické ošetrovatel'stvo. Martin : Osveta,2009, s.19

¹² Malovič, P.: Mlado až do staroby (a ešte aj v nej). Banská Bystrica: Ikar,2003, s.10

¹³ Pacovský, V. a Heřmanová, H.: Gerontologie. Praha: Avicenum,1981,s.16

¹⁴ Pacovský, V. a Heřmanová, H.: Gerontologie. Praha: Avicenum,1981,s.16

¹⁵ Malovič, P.: Mlado až do staroby (a ešte aj v nej).Banská Bystrica : Ikar 2003, s.11

¹⁶ Malovič, P.: Mlado až do staroby (a ešte aj v nej).Banská Bystrica : Ikar 2003, s.11

- Pružnejšie myslenie je možné dosiahnuť istým druhom osvieženia a cviku. Len tak sa dá docieľiť duševný pokoj, vnútornú vyrovnanosť a primeranú suverenitu v správaní. A to sú znaky pretrvávajúcej mladosti.

1.2 Kvalita života seniora – charakteristika

Veľa faktorov podmieňuje kvalitu života. Definícia kvality života nie je jednotná. Kvalita života sa opisuje pomocou dvoch faktorov. Jednu skupinu tvoria objektívne faktory a druhú subjektívne. Objektívne faktory sú fyzický stav, kognitívne funkcie, emociálny stav, funkčná kapacita, sociálna funkcia, sexuálna funkcia.¹⁷

Druhú skupinu tvoria subjektívne faktory, ako sú spokojnosť so životom, morálne faktory, zmysluplnosť vlastného života, sebaúcta.¹⁸ Pri definovaní kvality života seniora, možno hovoriť o hodnotení individuálnej kvality života. Za všeobecný základ kvality života sa považuje šesť nasledovných ukazovateľov :¹⁹

1. fyzická pohoda,
2. materiálna pohoda a kvalita medziľudských vzťahov,
3. osobnostný rozvoj,
4. rekreácia,
5. sebarealizácia,
6. sociálne a občianske aktivity.

Ku kvalitnému životu v treťom veku, nesporne prispieva aj samotný aktívny prístup seniorov k zdravému životnému štýlu.

1.3 Príprava seniorov na vstup do dôchodku

Kvalita života seniora nepochybne súvisí aj s prípravou na novovzniknutú sociálnu situáciu, ktorá nastáva pri naplnení dôchodcovského veku a s tým súvisiaceho ukončenia aktívneho pracovného života. Preto každý človek, ešte pred dosiahnutím

¹⁷ Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta, 2006, s. 128

¹⁸ Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta, 2006, s. 128

¹⁹ Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie. Prešov: Akcent print 2005: s. 62

seniorského veku, by sa mal dlhodobejšie zaoberať s prijatím myšlienky, že raz zostarne a nastane deň, kedy sa naplní ukončenie jeho pracovnej kariéry a stane sa prijímateľom starobného dôchodku.

Pred tým by si mal, teda vytvoriť predstavy o ďalšom živote, zrejme v súvislosti s osobnými záľubami, denným programom a pod. Dnes ale takáto príprava do bežnej praxe, ešte v potrebnom rozsahu nevošla a preto vstup do dôchodku mnohých seniorov zaskočí nepripravených a v dôsledku tejto skutočnosti, niektorí situáciu nezvládajú. Stávajú sa mnohokrát apatickí, bezradní a skutočnosť, že nemajú vytvorenú vlastnú predstavu o perspektíve, negatívne pôsobí na ich psychiku.

Predchádzať týmto nepriaznivým vplyvom na psychiku je nepochybne v záujme celej spoločnosti a preto na zabezpečovaní takejto prípravy seniorov, by sa mala i sama podieľať. V konečnom dôsledku i seniori by na prípravu prežívania úspešného senia, mali vo vlastnom záujme vopred myslieť, čím by si uľahčili, pre nich mnohokrát ťažké rozhodovanie. Balogová (2005) konštatuje, že výsledky výskumu merania kvality života seniorov pred vstupom do dôchodku a po ňom ukázali a potvrdili, že uskutočňovaná príprava seniorov na obdobie seniorského veku, má na nich nepochybne pozitívny vplyv. Pripravovaní seniori vykazovali vyššiu osobnú spokojnosť so svojim životom a vyššiu mieru pozitívnych emócií. Výskum tiež potvrdil, súvislosť vyššej kvality života u pripravovaných seniorov v spojitosti s demografickými charakteristikami, ako je rodina, bývanie, zdravotný stav a finančná situácia.²⁰

1.4 Manželstvo seniora – význam

Vo veľkej miere ovplyvňuje prežívanie staroby fyzickými a psychickými dispozíciami seniora prostredie v ktorom žije a jeho pripravenosť na starobu. Spravidla pozitívne reagujú ľudia na zmeny tohto obdobia ak už počas svojho aktívneho veku majú predstavu s kým budú starobu prežívať. Manželstvá seniorov sú zväčša šťastné. Vzájomné poznanie partnerov, porozumenie a prispôsobenie sa jeden druhému sú toho predpokladom. Viazu ich spoločné spomienky, milé aj menej príjemné. No aj v tomto veku sa niekedy uvažuje o rozvoze, manželia sa vedia vzájomne raniť, keďže poznajú svoje citlivé miesta. V seniu sa môžu uzatvárať aj nové manželstvá. „Starší snúbenci majú za sebou trýznivú samotu a neistotu.“ Potrebujú niekoho, o koho sa môžu oprieť

²⁰ Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie. Prešov: Akcent print 2005: s. 104

v starostiach, chorobách prípadne sporoch s deťmi. Veľa žien vo vyššom veku ovdovie a zostane bez partnera a vtedy sú dôležité pre ne dobre vzťahy medzi ženami. Častejšie ako inokedy sa človek v seniorskom veku dostáva do situácie, keď sa učí vyrovnávať sa so stratou partnera – ovdovením. Uvádza sa, že osamelý muži v seniue trpia viac ako osamelé ženy.²¹

1.4.1 Senior a rodina

Od začiatku minulého storočia, rodiny ako zväzky príbuzných osôb postupom času prešli do dnešného poňatia domácností. Viacgeneračné spolužitie, udržiavané častejšie na dedinách a pri bývaní v rodinných domoch sa vytrácalo a z rodín sa oddeľovali jednotlivci. Dnešná rodina je charakterizovaná nestabilitou manželských zväzkov, úbytkom detí v rodine, rozpadom viacgeneračného spolužitia a predlžovaním veku. Rodina v minulom poňatí sa tak zmešuje počtom jej členov a intenzitou vzájomných vzťahov ako i väzieb medzi jej členmi. Podstatou závažnosti častejšieho rozpadu rodiny tkvie v tom, že pribúdajú osamelí jednotlivci, ktorí sú tým zbavení priamej opory počas životných kríz a citového zázemia.²²

Sociologické výskumy ukazujú, že najoptimálnejším riešením v medzigeneračných vzťahoch, pre väčšinu starších a mladých ľudí je zachovanie citových väzieb na diaľku pri oddelenom bývaní a to nie vo veľkej vzdialenosti, čo by súčasne umožňovalo poskytovanie vzájomnej pomoci, ako i návštev.²³

1.4.2 Adaptácia seniorov na nové prostredie

Jestvovanie živých organizmov, je závislé od toho, ako sa dokážu prispôbiť zmenám okolitého prostredia. Zvyšujúcim sa vekom, táto schopnosť klesá. Starnúci organizmus si vytvára nové, oveľa labilnejšie mechanizmy, ktorými si udržiava svoju existenciu v podmienkach zmeneného prostredia. Keď starší ľudia odchádzajú do

²¹ Hrozenská, M. a kol.: Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoret.- prakt. východiská. Martin: Osveta, 2008, s. 26-27

²² Hrozenská, M. a kol.: Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoret.- prakt. východiská. Martin: Osveta, 2008, s. 28

²³ Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť, Martin : Osveta, 2006, s. 130

rôznych zariadení pre seniorov a zariadení sociálnych služieb musia sa na nové prostredie adaptovať. Adaptáciu chápeme ako prispôsobovanie sa novým zmeneným podmienkam. Vstup do takéhoto zariadenia je pre seniora vážnou udalosťou, zvlášť keď nie je na ňu pripravený. Ľudia, ktorí sa pre odchod do zariadenia môžu sami rozhodnúť a určitý čas sa naň pripravovať, lepšie sa začleňujú do nového prostredia. Inštitucionálna starostlivosť je v mnohých prípadoch pre seniora jediným východiskom. Do týchto inštitúcií sa dostávajú zväčša pre zhoršenie zdravotného stavu alebo z príčin sociálnych. Odchod do zariadení pre seniorov si často seniori spájajú s očakávanou smrťou. Výskumy ukázali, že u starších ľudí sa adaptačná schopnosť na zmenené životné podmienky znižuje.²⁴

1.5 Demografický vývoj populácie z aspektu jej starnutia

„Na začiatku nášho letopočtu bol priemerný ľudský vek 22 rokov.“ „V 19. storočí vekový priemer nepresiahol 45 rokov.“ „Dnes na začiatku 21. storočia sa považuje smrť pred dovŕšením 64 roku veku jedinca za predčasnú.“ „V súčasnosti je priemerná dĺžka života človeka vo vyspelých krajinách 74 a viac rokov.“ „Zatiaľ čo ženy dĺžkou života takmer dobiehajú vyspelé krajiny, slovenskí muži žijú v priemere stále o 5 až 9 rokov kratšie ako muži v západných krajinách a zároveň o 7 rokov kratšie ako slovenské ženy.“²⁵

Podľa údajov štatistík sa dnes Slovák v priemere dožíva takmer 72 rokov a Slovenka 77 rokov veku. „Európska populácia starne. Početné zastúpenie starších ľudí v populácii patrí k najzávažnejším demografickým charakteristikám súčasnej spoločnosti a začína sa prejavovať svojimi dôsledkami aj v našich podmienkach. Pokles počtu narodených detí a nárast starších ľudí je nový fenomén, ktorý je spojený s celým radom závažných sociálnych, psychologických a ekonomických následkov ktoré významne ovplyvňujú život jednotlivcov ako i celej spoločnosti.“ „Demografické hľadisko veku je podiel osôb určitého kalendárneho veku v pomere k danému počtu obyvateľstva. Na základe analýz štatistík za posledné roky možno konštatovať, že v spoločnosti dochádza k „populačnej

²⁴ Hrozenská, M. a kol.: Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoret.- prakt. východiská. Martin: Osveta, 2008, s.17,18 a s.36,37

²⁵ Malovič, P.: Mlado až do staroby (a ešte aj v nej).Banská Bystrica : Ikar 2003, s.10

explózií“ starších ľudí. Toto delenie veku je zo spoločenského hľadiska veľmi dôležité preto, aby sa spoločnosť na percento rastu starších ľudí mohla adekvátne pripraviť.“²⁶

Demografický vývoj, teda v značnej miere ovplyvňuje fungovanie spoločnosti a má vplyv aj na kvalifikované rozhodovanie v oblasti ekonomiky, sociálnych vecí, školstva, zdravotníctva atď. Keďže súčasťou spoločenských zmien sú aj zmeny v prírastkoch a štruktúre obyvateľstva, mení sa aj štruktúra rodín a domácností. Pre rozhodovacie procesy sú okrem informácií o predchádzajúcom a súčasnom populačnom vývoji nepochybne potrebné aj informácie o očakávanom vývoji spoločnosti.²⁷

Podľa demografickej prognózy vývoja obyvateľstva SR do roku 2050 sa za hlavnú črtu vývoja obyvateľstva SR v prvej polovici 21. storočia považuje pokles počtu obyvateľstva a jeho starnutie. Prírastok obyvateľstva podľa tejto prognózy bude ešte nejaké obdobie stagnovať. Podľa najpravdepodobnejšieho variantu prognózy mal by do roku 2050 počet obyvateľov Slovenskej republiky klesnúť pod hranicu 5 miliónov osôb. „Prirodzený prírastok by mal rásť zhruba do roku 2010.“ Jeho pokles sa má zrýchliť hlavne v období rokov 2025 až 2040, kedy sa bude pohybovať na úrovni zhruba päť tisíc ročne. „Ku koncu prognostikovaného obdobia sa pokles prirodzeného prírastku obyvateľstva výrazne spomalí.“²⁸

„Očakávaný demografický vývoj prinesie so sebou mnoho závažných zmien.“ Spoločnosť sa preto musí pripraviť jednak na zvyšovanie podielu starších a starých ľudí, na integráciu väčšieho počtu cudzincov, ako i na zvýšené napätie v medzigeneračných vzťahoch a v konečnom dôsledku aj na zvýšenú potrebu starostlivosti o starých ľudí. V súčasnosti máme tú výhodu, že o problémoch v súvislosti so starostlivosťou o starých ľudí, ktoré nás čakajú dobre vieme. „Navyše časový posun s ktorým tieto problémy prichádzajú na Slovensko, nám umožňuje sledovať, ako sa so situáciou snažia vyrovnávať v tých krajinách, ktorých tieto procesy už pokročili ďalej.“ Účinnosť populačných opatrení je dlhodobá záležitosť, ktorú treba realizovať s jasným zámerom.²⁹

²⁶ Balogová, B.: Seniori. 2.vydanie, Prešov: Akcent print 2005: 2. vydanie. s. 7 - 11

²⁷ Infostat, 2003, autori - Vaňo, B. -Jurčová, D. -Mésaroš, J. :Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2050. [on line] citované 15. 2. 2009
Dostupné na : [www.infostat.sk/vdc/pdf/prognoza2050vdc2.pdf.

²⁸ Infostat, 2003, autori - Vaňo, B. -Jurčová, D. -Mésaroš, J. :Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2050. [on line] citované 15. 2. 2009
Dostupné na : [www.infostat.sk/vdc/pdf/prognoza2050vdc2.pdf.

²⁹ Infostat, 2003, autori - Vaňo, B. -Jurčová, D. -Mésaroš, J. :Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2050. [on line] citované 15. 2. 2009
Dostupné na : [www.infostat.sk/vdc/pdf/prognoza2050vdc2.pdf.] ,

2 SOCIÁLNA POLITIKA ŠTÁTU A JEJ NÁSTROJE

Sociálna politika je sústavné a cieľavedomé úsilie jednotlivých sociálnych subjektov o zmenu alebo udržanie a fungovanie sociálneho systému, ktorá sa súčasne stala oblasťou výskumu a akademickou disciplínou, pričom v posledných desaťročiach je ovplyvňovaná globalizujúcimi procesmi, vedúcimi k znižovaniu výdavkov na miestnej, regionálnej, ale aj na štátnej úrovni.³⁰

Za objekt sociálnej politiky považujeme všetkých tých, ku ktorým táto politika smeruje a kto má z nej prospech. Sú to obyvatelia na danom území. Predmet sociálnej politiky štátu je vymedzený ústavou a zákonmi štátu, pričom v konečnom dôsledku je ním sociálna ochrana obyvateľstva, v nevyhnutnom spoločensky uznanom rozsahu. Za predmet sociálnej politiky považujeme potrebu objektu sociálne uznanú, teda to, čo sa má zachovať, uspokojiť alebo zmeniť. Objektom sociálnej politiky sú všetci občania štátu alebo skupiny osôb, ktoré sú spravidla definované určitou spoločensky uznanou potrebou. Majú teda spoločný znak a môžu byť definované kategoricky, napríklad zdravotným stavom (všetci občania), vekom, mierou chudoby (seniori, nezamestnaní atď.). Preto niektoré opatrenia v dôsledku sociálnej politiky môžu smerovať ku všetkým občanom štátu alebo len k určitej skupine osôb. Kritéria selekcie podľa príslušnosti k rase sú neprípustné, lebo také definície sú v rozpore s ľudskými právami a sú medzinárodným spoločenstvom odsudzované.³¹

Subjekty sociálnej politiky sú rozličné subjekty, ktoré realizujú sociálnu politiku vo svojej pôsobnosti. Hlavným subjektom sociálnej politiky štátu je štát, ktorý určuje jej obsah, úlohy a ciele. Štát pri realizácii sociálnej politiky štátu vychádza zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv z roku 1948 a dvoch paktov ľudských práv z roku 1966, ktoré majú vytvoriť spoločnosť rovnakých možností a podmienok pre rozvoj ľudských schopností.³³ Je základným etickým kódexom pre sociálnu politiku i sociálnu prácu. Obsahuje a definuje:³⁴

- občianske práva (právo na život, rovnosť, slobodu, ochranu osobnosti a súkromia),
- politické práva (podieľať sa na politickej moci priamo alebo prostredníctvom zvolených zástupcov),

³⁰ Matoušek, O.: Slovník sociální práce. 2.vydanie, Praha : Portál, 2008, s.199, 200

³¹ Tomeš, I. in Matoušek, O. a kol.: Základy sociální práce. 1.vydanie, Praha : Portál, 2001, s.160

³³ Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta,2006, s.75

³⁴ Tomeš, I. in Matoušek, O. a kol.: Základy sociální práce. 1.vydanie, Praha : Portál, 2001, s.168

- ekonomické práva (vlastniť majetok a právo na prácu),
- sociálne práva (ak človek nemôže získať prostriedky pre svoju obživu vlastnou prácou alebo majetkom, má právo na takú životnú úroveň, ktorá zaistí zdravie a pohodu jemu a jeho rodine),
- kultúrne práva (právo na vzdelanie).

Avšak každý systém je vyvážený i povinnosťami občanov. „Práva jedného občana končí tam, kde začínajú práva iného občana.“ „Každý systém práv je pouhou etickou normou, pokiaľ není riadne a účinne zajiščen štátom.“ Preto Deklarácia dbá na zaistenie ľudských práv zakotvením pravidla, že každý má právo na to, aby vládol taký sociálny a medzinárodný poriadok v ktorom by práva a slobody v nej stanovené boli v plnom rozsahu uplatnené. Štát svoju sociálnu politiku vykonáva na ústrednej alebo regionálnej úrovni priamo alebo prostredníctvom samosprávnych (volených) orgánov. K subjektom sociálnej politiky, teda patria štát a jeho ústredné orgány, samosprávne orgány, zamestnávateľia, zamestnanci a ich odborové zväzy, obce, nevládne občianske iniciatívy, nadácie, združenia, rôzne cirkvi, občania a rodiny. Forma realizácie ľudských práv je ponechaná jednotlivým štátom. Medzinárodné spoločenstvo kontroluje, ako štáty svoje medzinárodné záväzky dobrovoľne prevzaté, plnia. Pri presadzovaní sociálnych cieľov je uplatňovaný princíp subsidiarity – štát zasahuje len tam, kde samosprávne orgány štátu nemôžu uspokojiť sociálne potreby človeka. Nástrojmi sociálnej politiky je sociálna práca a sociálne služby, ktoré sa realizujú cez právne normy, prijímané parlamentom v rámci sociálnoprávnej legislatívy a programové vyhlásenie vlády.³⁵

2.1 Sociálna politika štátu a jej opatrenia vo vzťahu k starším ľuďom

Slovenská republika, ktorá patrí k bývalým socialistickým štátom buduje systém demokratického usporiadania a ekonomiku založenú na trhovom mechanizme. Do roku 1989 bola sociálna politika založená na starostlivosti štátu o občana. Po zmene politického a štátneho systému po roku 1989 vyskytli sa u nás predtým nepoznané javy, ako nezamestnanosť, veľké rozdiely medzi rôznymi sociálnymi skupinami a iné. Tieto zmenené pomery vyvolali reformu sociálneho systému s cieľom riešiť aktuálne sociálne riziká, ktorej výsledkom by mala byť ochrana pred negatívnymi dôsledkami zlej

³⁵ Tomeš, I. in Matoušek, O. a kol.: Základy sociální práce. 1.vydanie, Praha : Portál, 2001, s.155-173

ekonomickej situácie. V súčasnosti koncepciu sociálnej politiky ovplyvňuje hlavne nepriaznivý demografický vývoj – starnutie populácie, nárast osamelo žijúcich osôb, nárast rozdielu medzi bohatými a chudobnými krajinami a globalizácia. Nová koncepcia sociálnej politiky, tak u nás ako i v iných štátoch Európskej únie, kladie akcent na potrebu presunúť hranicu medzi zodpovednosťou štátu a jednotlivcami. Vychádza z predpokladu, že v podmienkach voľného trhu a demokratickej spoločnosti, každý občan nesie zodpovednosť sám za seba. Ak sa však občan ocitne v neuspokojivej sociálnej situácii mala by nastúpiť sociálna pomoc, ktorá by ho z nej dostala čo najskôr (z nepriaznivej sociálnej situácie), aby znovu mohol prevziať zodpovednosť sám za seba a svoju rodinu. Základným cieľom sociálnej pomoci je zabrániť prepadu občana do trvalej sociálnej závislosti. Cieľ sociálnej politiky možno definovať ako chcené stavy sociálnej sféry v budúcnosti.³⁶

Víziou novej Európy sa stala kvalita života. Vyústením globalizačných snáh je vytvorenie univerzálneho životného štýlu a homogenizácia kvality života. Pre uskutočnenie týchto snáh vznikla Európska nadácia pre riadenie kvality, ktorá v roku 1991 vypracovala tzv. Európsky model TQM (Total Quality Management) smerujúci k samotnému uplatneniu noriem kvality života. Vzhľadom na túto skutočnosť, možno spoločensko-politickou snahou o naplnenie kvality života seniorov označiť vyhlásenie rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č.47/5 zo dňa 16.10.1992. Jej príloha obsahuje „Vyhlásenie o starnutí“, ktorým Valné zhromaždenie OSN vyhlásilo rok 1999 za „Medzinárodný rok starších ľudí“(MRSL). Organizácia spojených národov (OSN) vyzvala pritom všetky členské štáty, aby v záujme uspokojenia zvyšujúcej sa potreby starostlivosti a podpory starších ľudí vyvinuli primeranú stratégiu na národnej a miestnej úrovni. Jeho cieľom bolo prezentovať v rámci politiky uplatňovanej vo vzťahu k starším ľuďom, požiadavku dosiahnutia ich sebestačnosti, sociálnej participácie a integrácie.³⁷

Ako reakcia na túto výzvu OSN bol v Slovenskej republike vytvorený a uznesením vlády dňa 11.8.1999 prijatý „Národný program ochrany starších ľudí 1999“. Jeho cieľom je prezentovať v rámci politiky uplatňovanej vo vzťahu k starším občanom, požiadavku dosiahnutia ich sebestačnosti, sociálnej participácie a integrácie.

Národný program sa opiera o princípy stanovené OSN pre starších ľudí, ktorými sú :

³⁶ Mikušová, D. – Gajdošová, M. in Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin : Osveta, 2006, s.74-76

³⁷ Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie Prešov: Akcent print 2005. s. 59-61

- princíp nezávislosti, sebarealizácie, zúčastnenosti, starostlivosti a dôstojnosti.

Výsledkom zahrnutia tohto programu ochrany starších ľudí do štátnej politiky Slovenskej republiky bola správa o jeho realizácii, vypracovaná v roku 2001. Bola prvým bilancovaním realizácie tohto programu.³⁸

K naplneniu posolstva „Medzinárodného roka starších 1999“ prispela aj tvorba „Medzinárodného akčného plánu o starnutí“, ktorý bol prijatý na Druhom svetovom zhromaždení k problematike starnutia v Madride v apríli 2002. Cieľom tohto programu sú priority v troch smeroch : starší ľudia a rozvoj, pokrok v oblasti zdravia a blaha vo vyššom veku a vytváranie priaznivého prostredia. Základná sociálna politika by mala umožniť využívať potenciál starších ľudí vo väčšej miere, ako dnes. Jej základom je pozitívny pohľad na starobu a uplatňovanie už spomínaných princípov.³⁹

Podobné opatrenia je potrebné prijímať zo strany štátu aj v dôsledku pretrvávajúcich negatívnych prejavov ageizmu voči starším ľuďom na trhu práce. Z tohto dôvodu boli aj na Ministerskej konferencii krajín strednej Európy v Ženeve v roku 2001 prijaté odporúčania na základe ktorých mohli byť prijaté zákonné normy, ktoré by ageizmus zmierňovali alebo zakazovali. Pri vyhodnocovaní týchto opatrení bolo zistené, že je nevyhnutné intenzívne začatie prác na tomto poli.⁴⁰

2.2 Postavenie seniora pred a po roku 1989 - komparácia

I keď biologické starnutie je nanajvýš individuálne, sociálny status jedinca je vekovo ohraničený zhodne pre všetkých a odchod do dôchodku sa riadi výhradne len kalendárnym vekom. Prieskumy sto ročných osôb, ukazujú, akú významnú úlohu pre dlhovekosť zohráva pracovná aktivita. Ich výsledky potvrdzujú, že životné plány by mali pokračovať i keď na inej úrovni. Zdá sa, že tajomstvo úspešného starnutia tkvie v tom, že si človek nájde v spoločnosti miesto, ktoré mu dovoľuje starnúť, ale aj aby pritom bol na všetkom účastný, pokiaľ to jeho zdravotný stav dovoľuje.

³⁸ Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie Prešov: Akcent print 2005. s. 59-61

³⁹ Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie Prešov: Akcent print 2005. s. 61

⁴⁰ Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie Prešov: Akcent print 2005. s. 59-61

Pred rokom 1989 v spoločenských pomeroch začínalo starnutie pre mužov najskôr v 65 roku a pre ženy v 60 roku života, napriek tomu že hranica pre odchod do dôchodku bola oficiálne pre mužov stanovená na 60 rokov a u žien na 55 rokov veku, v závislosti od počtu vychovaných detí. Pred rokom 1989 bolo hlavnou úlohou sociálneho zákonodarstva predchádzajúceho režimu udržať zamestnancov, čo najdlhšie v pracovnom pomere a to aj po dovŕšení dôchodkového veku, zrejme s cieľom udržania politickej stability. Dôchodkový vek - staroba neznamená, ako je všeobecne známe, ukončenie pocitu potreby byť užitočný spoločnosti a nepredstavuje, ani koniec tvorivých, či organizačných schopností. Dôkazom uvedeného je rozsiahly zoznam osobností, ktoré v pokročilom veku prispeli svojimi dielami k trvalým hodnotám kultúry ľudstva. Len pre ilustráciu, možno menovať osobnosti, ako napríklad Michelangelo Buonarroti, ktorý ešte po osemdesiatke pracoval na výzdobe Chrámu sv. Petra v Ríme, Tizian namaľoval obraz Korunovácia tŕním v 95 rokoch a slávnu Pietu dokončil v 99 rokoch svojho života. V uvádzaní ďalších podobných osobností by bolo možné pokračovať podľa náučného slovníka.⁴¹

Po roku 1989, kedy nastala reforma aj v sociálnej oblasti v súvislosti so stanovením veku pre odchod do dôchodku, veková hranica pre vstup do dôchodku bola stanovená na 62 rokov, tak pre mužov, ako i ženy. Balogová (2005) konštatuje, že spoločnosť sa pri uplatňovaní starších ľudí na trhu práce nesprávne orientuje iba podľa kalendárneho veku, čo predstavuje určitú mieru diskriminácie, pretože ukazovateľom aktuálnej funkčnosti človeka je biologický vek, ktorý je súčasne aj najlepším ukazovateľom výkonnosti seniorov. Tento indikátor pre prax však stráca na význame, nakoľko sa v praxi nevyužíva.⁴²

V súčasnom období sa aj na Slovensku prejavuje ageizmus, ktorý sa dotýka už spomínanej diskriminácie seniorov pri možnosti zamestnať sa. Balogová ho považuje za nebezpečný preto, lebo sa o ňom verejne nehovorí a jednak preto, lebo v krátkom čase bude na Slovensku nevyhnutnosťou zamestnávať seniorov, vyvolanou emigráciou mladších vekových skupín a predĺžením veku vstupu do dôchodku.⁴³ Határ (2008) zhodne ako Balogová poukazuje na ageizmus v našej spoločnosti s tým, že predstavuje jeden z problémov, ktorý je viac tabuizovaný a bagatelizovaný než riešený. Známe sú prípady diskriminácie ľudí na základe veku v

⁴¹ Pondělíček, I.: Starnutí : osobnost a sexualita.2.vydanie, Praha : Avicenum, 1987, s.16-19

⁴² Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie, Prešov: Akcent print 2005, s.85

⁴³ Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie, Prešov: Akcent print 2005, s.87

pracovnej sfére, pričom sú znevýhodňovaní ľudia po 50 roku života alebo v preddôchodkovom veku.⁴⁴ Podľa Filipovej (2006) „sociálna pozícia určuje postavenie, ktoré zaujíma jedinec v určitom sociálnom útvare vo vzťahu k ostatným jedincom“. Sociálnu pozíciu tvorí sociálny status a sociálna rola. Získaná sociálna pozícia sa nadobúda vlastným úsilím. Pripísaná (askriptívna) sociálna pozícia je pridelená príslušnosťou k určitej spoločenskej vrstve. Získaná sociálna pozícia sa s narastajúcim vekom ťažko udržiava, nakoľko v starobe prevláda pripísaná sociálna pozícia, ktorá je vyjadrená sociálnym statusom starého človeka odkázaného na dôchodok. „Sociálny status označuje postavenie jedinca v určitej vzorke spoločnosti, ako súbor práv a povinností“. ⁴⁵

2.3 Sociálny pracovník a jeho odborné činnosti

Sociálny pracovník je pracovník vykonávajúci sociálne vyšetrenie zabezpečujúce sociálnu agendu včítane riešení sociálnoprávnych problémov, poskytujúci sociálne poradenstvo, vykonávajúci analytickú a koncepčnú činnosť v sociálnej oblasti. Vykonáva ďalej odborné činnosti v zariadeniach služieb sociálnej prevencie, depistážnu činnosť, poskytujúcu krízovú pomoc, sociálne poradenstvo a sociálnu rehabilitáciu. Sociálni pracovníci pomáhajú jednotlivcom, rodinám, skupinám a komunitám dosiahnuť alebo navrátiť spôsobilosť k sociálnemu uplatneniu. Okrem toho pomáhajú vytvárať pre ich uplatnenie priaznivé spoločenské podmienky.⁴⁶

Predpoklady na výkon povolania sociálneho pracovníka definuje zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. (spôsobilosť na právne úkony, bezúhonnosť, zdravotná a odborná spôsobilosť).

Naša spoločnosť prechádza veľkými zmenami a je poznačená prechodným obdobím, ktoré je charakteristické tým, že sa strácajú staré paradigmy sociálnej práce a pritom nie sú ešte vytvorené nové. O potrebnosti a dôležitosti vykonávania sociálnej práce v našej spoločnosti nemožno pochybovať a rovnako tak niet pochybností o tom, že túto prácu môže vykonávať len profesionál. Špecifická črta tohto povolania tkvie v požiadavke komplexného prístupu k sociálnym klientom, ktorých problémy treba posúdiť v celom sociálnom kontexte. Sociálny pracovník by mal vedieť

⁴⁴ Határ, C.: Edukácia seniorov v sociálnych zariadeniach. Nitra : Efeta, 2008, s.43-44

⁴⁵ Filipová, D. in Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta, 2006, s. 124

⁴⁶ Matoušek, O.: Slovník sociální práce. 2. vydanie, Praha: Portál, 2008, s. 201

komunikovať, posudzovať, podporovať a pomáhať k sebestačnosti, zasahovať a poskytovať služby, pracovať v organizácii so schopnosťou pracovať v tíme a rozvíjať profesionálne a sociálne kompetencie. Nevyhnutnosťou je aj samostatnosť, ktorú si vyžaduje každodenný kontakt s individuálnymi prípadmi, ktorých riešenie neponúka predpis, ale potrebné je vlastné rozhodnutie. Profesia vyžaduje od sociálneho pracovníka jeho osobnú zrelosť a skúsenosti, schopnosť diagnostikovať osobnostnú zrelosť klienta. Podporuje a pomáha k sebestačnosti klientov, aby mohli sami preberať zodpovednosť za svoje problémy. Prácu sociálneho pracovníka, teda vystihuje slovné spojenie „pomoc k svojpomoci“.⁴⁷

Komplexný prístup k sociálnym klientom a ich potrebám zahŕňa čiastkové prístupy psychológa, pedagóga, právnik a iné. Sociálna práca je aj preto širokospektrálne zameraná profesia.⁴⁸

2.3.1 Filozofia prístupu sociálneho pracovníka ku klientom (etika)

Sociálny pracovník pri vykonávaní svojej profesie má predovšetkým dodržiavať etiku. Etika sociálnej práce je súbor mravných zásad, ktoré fixujú žiaduci spôsob profesionálneho správania, zrejme s ohľadom na náročné, resp. konfliktné situácie. Týkajú sa klientovho práva na sebaurčenie, ochrany jeho súkromia, klientovho prístupu k záznamom, jeho nároku na služby a spôsob ich poskytovania, spôsobu ukončovania kontaktu, spôsobu kontaktu s klientovou rodinou a okruhu blízkych osôb, ohlasovacej povinnosti v prípadoch, kedy klient prekračuje zákon, rozhodovania o obmedzených zdrojoch pomoci, obmedzovania klientovej slobody, konfliktov záujmu sociálneho pracovníka, ohlasovanie neprofesionálneho chovania kolegov a pod. Zodpovednosť sociálneho pracovníka je etickým štandardom definovaná nielen voči klientom, ale tiež voči kolegom, voči vlastnej profesii a celej spoločnosti. Súbor mravných zásad je v podobe záväzných pravidiel formalizovaný v tzv. „Etickom kódexe pre sociálnych pracovníkov v Českej republike“, vydaným Spoločnosťou sociálnych pracovníkov v roku 1995.⁴⁹ V podmienkach transformácie sociálnej sféry

⁴⁷ Tokárová, A. a kol.: Sociálna práca. Prešov : Akcent print, 2003, s.275-286

⁴⁸ Řezníček, I. (1994, s.17) in Tokárová, A. a kol.: Sociálna práca. Prešov : Akcent print, 2003, s.286

⁴⁹ Matoušek, O.: Slovník sociální práce. 2. vydanie, Praha : Portál, 2008, s. 55, 56

na Slovensku, model etického kódexu sociálneho pracovníka, v ktorom je ohľadňované širšie poňatie, sa predkladá v súčasnosti, vo forme diskusného variantu.⁵⁰

Etický kódex nehovorí, ako postupovať keď sa niektorá požiadavka etiky nedá naplniť. Keď napriek chceniu cíti sociálny pracovník rozpaky alebo ho ťaká telesné znetvorenie klienta, negatívne skúsenosti vo svojej profesii - zachytí averziu voči i niektorej etnickej skupine. Nepomôže to že s takým pocitom nesuhlasí. Môže stať, že ho prestane vnímať - čo je vývoj k horšiemu. V etických kódexoch by mala byť uvedená ešte jedna zásada, ktorá tam doteraz nie je : „Pomáhajúci je pripravený kedykoľvek vnímať a akceptovať svoju nedokonalosť, slabosť a zraniteľnosť, ktorou pomáhaniu vyjavuje, a pomocí sebereflexie a supervízie napomáhať vývoji k lepšiemu stavu, než je ten súčasný“. Riadiť sa podľa ušľachtilých zásad je niečo iné, ako ich uznávať alebo hlásať. Je to svetonázor rovnako ako politické presvedčenie ku ktorému sa nedá len tak dopracovať. Tu sa musí pracovať z vlastným cítením, nepostačuje ísť niekam na prednášku alebo si prečítať nejakú knihu.⁵¹

2.4 Sociálna práca a jej ciele

Sociálna práca je spoločenskovedná disciplína a oblasť praktickej činnosti, ktorej cieľom je odhaľovanie, vysvetľovanie, zmierňovanie a riešenie sociálnych problémov, pričom sa opiera o spoločenskú solidaritu a individuálny ľudský potenciál.⁵²

Sociálnu prácu možno chápať „ako získavanie a spracúvanie informácií o príčinách vzniku sociálnej núdze a o potrebe poskytovania sociálnej pomoci, výber a uplatňovanie foriem sociálnej pomoci a sledovanie činnosti ich pôsobenia“. Prostredníctvom sociálnej práce sa uskutočňuje sociálna pomoc, ktorou je sociálna prevencia a riešenie sociálnej núdze.⁵³

2.5 Metódy a prístupy sociálneho pracovníka k riešeniu problematiky seniorov

Pri zabezpečovaní sociálnej starostlivosti o starých občanov sa najčastejšie využívajú tieto metódy sociálnej práce:⁵⁴

⁵⁰ Tokárová, A. a kol.: Sociálna práca. Prešov : Akcent print, 2003, s. 298

⁵¹ Kopřiva, K.: Lidský vztah jako součást profese. 4. vydanie, Praha: Portál 2000, s. 90,91

⁵² Matoušek, O.: Slovník sociální práce. 2. vydanie, Praha : Portál, 2008, s. 200-201

⁵³ Balíková, E. in Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin : Osveta, 2006, s. 63

⁵⁴ Filipová, D. in Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin : Osveta, 2006, s. 140-141

– Prípadová sociálna práca, má prioritné postavenie v práci s jednotlivcom. Do tejto oblasti patria dávky sociálnej pomoci, služby sociálnej pomoci a kompenzačné príspevky. Využíva sa najmä poradenský rozhovor s klientom alebo s jeho rodinnými príslušníkmi, ktorým sa poskytujú rady a usmernenia, napr. načo má chorý senior nárok, nesebestační seniori majú nárok na opatrovateľskú službu atď.

– Skupinová sociálna práca sa uskutočňuje najmä v zariadeniach pre seniorov, v zariadeniach - penziónoch a v kluboch, poľahke centrách dôchodcov. Zabezpečujú ich sociálni pracovníci týchto zariadení pre seniorov. Je orientovaná na spoločné trávenie voľného času alebo vzdelávanie seniorov (rôzne prednášky) atď.

– Komunitná sociálna práca je zameraná na seniorov žijúcich v mestách a obciach. V rámci nej sa organizujú pre nich výlety, zájazdy, kultúrne podujatia pri príležitosti Mesiaca úcty k starším, Dňa matiek, či mikulášske posedenia a podobne. Ďalej je to organizovanie kurzov pre seniorov v rámci projektu „Internet pre každého“.

2.6 Sociálne práva a sociálne zabezpečenie

Sociálne práva zaisťuje systém sociálneho zabezpečenia, systém podpory bývania, prístupu ku vzdelaniu, k zdravotným službám a podpora politiky zamestnanosti. Tieto práva občanov zaručuje Listina základných práv a slobôd, ktorá je zakotvená aj v ústavnom právnom poriadku Slovenskej republiky (vychádza z obsahu „Všeobecnej deklarácie ľudských práv“). Základom sociálnej politiky je systém sociálneho zabezpečenia, obsahom ktorého je sociálne poistenie, sociálna podpora, sociálna pomoc a sociálne služby.

Sociálne zabezpečenie je medzinárodným právom definovaný súbor inštitúcií a inštitútov, ktorý poskytuje ochranu a pomoc ľuďom v prípadoch ohrozenia zdravia, choroby, nezamestnanosti, zdravotného poškodenia, invalidity, pracovného úrazu, staroby, tehotenstva a materstva, rodičovstva a úmrtia živiteľa. Organizácie a občania platia na sociálne zabezpečenie poistné v rozsahu stanovenom zákonom. Sociálnym poistením, ktorého podstatným znakom je právny nárok, sú zaisťovaní pre prípady možných sociálnych udalostí. (Sociálne udalosti sú právne skutočnosti s ktorými je spájaný vznik, zmena alebo zánik príslušných právnych vzťahov). Do sociálneho zabezpečenia patrí aj poskytovanie pomoci ľuďom v definovaných prípadoch hmotnej núdze. Ide tu o štátne zaopatrenie sociálnou podporou. Sociálnu pomoc definuje ako peňažné alebo vecné dávky a služby poskytované za určitých podmienok na základe

stanovených kritérií a prieskumu majetkových pomerov, jednotlivcom alebo rodinám, ktoré sa nachádzajú na spodnej hranici príjmu alebo pod úrovňou sociálneho minima. Sociálna pomoc môže byť štátom (obcou, mestom) organizovaná, či nariadená (obligatórna), povolená (napríklad právo žobovať) alebo podporovaná (napríklad príspevky na činnosť neštátnych organizácií).⁵⁵

V prípade sociálnej pomoci ide o sociálnu solidaritou smerujúcu k občanovi, ktorý nie je sociálne poistený a nespĺňa podmienky nároku na štátne zaopatrenie.

2.7 Sociálne poradenstvo

„Sociálnym poradenstvom prispievajú sociálni pracovníci k riešeniu sociálnej núdze.“ Sociálna núdza je stav, keď si občan nemôže sám zabezpečiť starostlivosť o svoju osobu, o svoju domácnosť, či ochraňovanie a uplatňovanie svojich práv.

Hmotná núdza je stav, keď príjem občana nedosahuje životné minimum stanovené osobitným právnym predpisom.⁵⁶

Poradenstvo tak, ako každá sociálna práca obsahuje preventívnu časť, ktorá smeruje k odstráneniu príčin vzniku sociálneho problému, ako aj nápravnú (kuratívnu) časť smerujúcu k riešeniu sociálneho problému. Poradenské služby v oblasti sociálnej starostlivosti o starších občanov poskytujú pracovníci, ktorí zabezpečujú dávky sociálnej pomoci (pracovníci úradu práce, sociálnych vecí a rodiny). Okrem nich poradenské služby poskytujú napríklad aj pracovníci opatrovateľskej služby, klubov dôchodcov, ako aj členovia občianskych združení. Nezastupiteľné miesto vo vykonávaní poradenstva majú obce, ktoré vyhľadávajú občanov, ktorým treba poskytnúť sociálnu pomoc, rozhodujú o poskytovaní opatrovateľskej služby, organizujú spoločné stravovanie, zriaďujú zariadenia sociálnych služieb a podobne.⁵⁷

Sociálne poradenstvo je definované v ustanovení § 19 zákona NR SR číslo 448/2008 Z. z. o sociálnych službách ako odborná činnosť zameraná na pomoc fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii. Sociálne poradenstvo sa vykonáva na úrovni:⁵⁸

- základného sociálneho poradenstva a
- špecializovaného sociálneho poradenstva.

⁵⁵ Matoušek, O.: Slovník sociální práce. 2. vydanie, Praha: Portál, 2008, s. 200,202, 206

⁵⁶ Filipová, D. in Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin : Osveta, 2006,s. 139,140

⁵⁷ Filipová, D. in Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin : Osveta, 2006,s. 139,140

⁵⁸ Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 19 , odsek 1,2,3 s.3851

Základné sociálne poradenstvo je posúdenie problému fyzickej osoby, rodiny alebo komunity, poskytnutie základných informácií o možnostiach riešenia problému a podľa potreby aj odporúčanie a sprostredkovanie ďalšej odbornej pomoci. Základné poradenstvo je súčasťou každej sociálnej služby poskytovanej podľa citovaného zákona. „Špecializované sociálne poradenstvo je zistenie príčin vzniku, charakteru a rozsahu problémov fyzickej osoby, rodiny alebo komunity a poskytnutie im konkrétnej odbornej pomoci.“ „Sociálne poradenstvo možno vykonávať ambulantnou formou, prostredníctvom poradní sociálneho poradenstva zriadených na tento účel a terénou formou prostredníctvom terénnych programov.“⁵⁹

2.8 Právna úprava sociálnych služieb poskytovaných seniorom

Vychádzajúc z práva na sociálne zabezpečenie možno konštatovať, že starostlivosť o starších občanov je súčasťou obsahu základných povinností štátu a ním poverených inštitúcií. Štát decentralizáciou sociálnych služieb postupne preniesol kompetencie ich zabezpečovania na mestá a obce a samosprávne kraje, poľažne na organizácie, ktoré majú povolenie na ich vykonávanie. Sociálne služby sú poskytované spôsobom stanoveným právnymi ustanoveniami príslušných zákonov. Mestá a obce k plneniu a riešeniu svojich úloh vydávajú všeobecné záväzné nariadenia a uznesenia miestneho zastupiteľstva.

Právne vzťahy pri poskytovaní sociálnych služieb, financovanie sociálnych služieb a dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb upravuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky číslo 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, ďalej len zákon o sociálnych službách s účinnosťou od 1.1.2009, pričom derogačnou klauzulou v § 111 tohto zákona sa zároveň predchádzajúci zákon NR SR číslo 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, v znení jeho neskorších noviel, ruší.

Sociálna služba je v § 2 zákona definovaná ako odborná činnosť, obslužná činnosť, ktorej zameranie je v zákone bližšie špecifikované.

Tento zákon okrem iného obsahuje :

- vymedzenie základného pojmu sociálnej služby,
- definovanie účastníkov právnych vzťahov pri poskytovaní sociálnej služby,

⁵⁹ Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 19 , odsek 1,2,3 s.3851

- druhy, formy, rozsah poskytovania sociálnych služieb a spôsob ich zabezpečovania,
- sociálne poradenstvo,
- sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie okrem iného i z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku,
- sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií,
- podporné služby.

Podstatná zmena oproti predchádzajúcej právnej úprave nastala v ustanovení § 8 ods.1 až 3 zákona o sociálnych službách, podľa ktorého o umiestnení v zariadení pre seniorov rozhoduje mesto alebo obec. Pritom nová právna úprava ako z nej vyplýva uprednostňuje štátne – neverejné zariadenia pre seniorov. Preto, pre interpretáciu tohto ustanovenia možno uviesť, že súkromné zariadenia seniorov sa môže občan rozhodnúť iba vtedy, ak už v štátnych nebude voľné miesto. Inak štát súkromnému zariadeniu na služby neprispieje. Ak si občan zariadenie vyberie sám, bez vedomia sociálnych pracovníkov v mieste svojho trvalého pobytu, riskuje, že jeho žiadosti poskytovateľ sociálnej služby nevyhovie a ani v takomto prípade obec zariadeniu na pobyt neprispieje.

Ďalšia podstatná zmena v zákone č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách nastala ustanovením § 8 ods. 4, z ktorého vyplýva, že ak má fyzická osoba vydané právoplatné rozhodnutie o odkázanosti na sociálnu službu, o ktorej poskytnutie žiada, mesto, obec a vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti poskytne alebo zabezpečí poskytovanie sociálnej služby najneskôr do 60 dní odo dňa doručenia žiadosti o uzatvorenie zmluvy o poskytovaní sociálnej služby obci, vyššiemu územnému celku alebo právnickej osobe zriadenej obcou alebo vyšším územným celkom, teda čakacia doba pre umiestnenie v zariadeniach pre seniorov bude skrátená na 60 dní. Avšak toto zákonné ustanovenie nadobúda účinnosť až od 1.1.2013. Do nadobudnutia účinnosti tohto zákonného ustanovenia, majú mestá a obce zabezpečiť vybudovanie zariadení pre seniorov a zariadení sociálnych služieb v takom počte aby čakacia doba na umiestnenie nebola dlhšia ako 60 dní.⁶⁰

⁶⁰ Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 111, s.3884, § 2 s.3844, § 8 s.3846 a s.3847

2.8.1 Druhy, formy a rozsah sociálnych služieb pre starších občanov

Druh, forma a rozsah poskytovania sociálnej služby v zmysle zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách (§ 11 až 14) sa určia podľa nepriaznivej situácie a pri sociálnej službe uvedenej v § 34 až 41 aj podľa stupňa odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby. Sociálne služby podľa druhu v súvislosti so starostlivosťou o starších občanov v zmysle § 12 ods. 1, písm. c), d), e), zákona o sociálnych službách sú :⁶¹

- sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku :
 1. poskytovanie sociálnej služby v zariadení pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby a pre fyzické osoby, ktoré dovŕšili dôchodkový vek,
 2. opatrovateľská služba,
 3. prepravná služba,
 4. sprievodcovská služba a predčitateľská služba,
 5. tlmočnická služba,
 6. sprostredkovanie tlmočnickej služby,
 7. sprostredkovanie osobnej asistencie
 8. požičiavanie pomôcok,
- sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií sú:
 1. monitorovanie a signalizácia potreby pomoci,
 2. krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií,
- podporné služby sú :
 1. odľahčovacia služba,
 2. pomoc pri zabezpečovaní opatrovníckych práv a povinností,
 3. poskytovanie sociálnej služby v dennom centre,
 4. poskytovanie sociálnej služby v integračnom centre,
 5. poskytovanie sociálnej služby v jedálni,
 6. poskytovanie sociálnej služby v pracovni,
 7. poskytovanie sociálnej služby v stredisku osobnej hygieny.

Tieto sociálne služby možno v zmysle citovaného zákona účelne a vhodne spájať.

⁶¹ Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 12, s. 3849

Formy sociálnej služby poskytovanej v zmysle § 13 ods. 1 až 8 zákona o sociálnych službách starším občanom sú :⁶²

- ambulatná forma (osobe, ktorá dochádza, je sprevádzaná alebo dopravovaná na poskytovanie sociálnej služby),
- terénna forma (poskytuje sa osobe v jej prirodzenom domácom prostredí),
- pobytová forma (celoročná alebo týždenná),
- iná forma podľa nepriaznivej sociálnej situácie a prostredia, v ktorom sa fyzická osoba zdržiava (napríklad telefonicky alebo s použitím telekomunikačných technológií, ak je to účelné).

Terénnu sociálnu službu možno poskytovať aj prostredníctvom terénnych programov, ktorých cieľom je predchádzať sociálnemu vylúčeniu. Uplatňuje sa v súlade s právom fyzickej osoby na výber formy poskytovanej sociálnej služby. Sociálna služba sa v zmysle ustanovenia § 14 zákona o sociálnych službách poskytuje na neurčitý alebo určitý čas.

2.8.2 Umiestňovanie seniorov do inštitucionálnych zariadení

Podľa ustanovenia § 35 súčasne platného zákona o sociálnych službách sa v zariadení pre seniorov poskytuje sociálna služba osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek a je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby alebo z iných vážnych dôvodov podľa prílohy číslo 3 tohto zákona (stupeň odkázanosti I až IV.)

V domove sociálnych služieb sa v zmysle § 38 zákona o sociálnych službách poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby podľa stupňa odkázanosti V., podľa prílohy číslo 3 tohto zákona.⁶³

Zariadenia pre seniorov a zariadenia sociálnych služieb sú určené pre prijímateľov starobného dôchodku, ktorí pre zhoršenie zdravotného stavu alebo z iných vážnych dôvodov si vyžadujú komplexnú starostlivosť a túto im nemôže zabezpečiť opatrovateľská služba, ani rodinní príslušníci. Príslušné zariadenia takýmto osobám zabezpečujú ubytovanie, stravovanie, ošetrovanie, rehabilitáciu, upratovanie pranie, žehlenie, údržbu šatstva, bielizne a sociálne poradenstvo. Spôsob a postup, akým sa možno do uvedených zariadení dostať, je nasledovný. Senior podáva žiadosť

⁶² Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 13, s. 3849, § 14, s. 3850

⁶³ Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 35, s. 3854, § 38, s. 3854, 3855, príloha č. 3 tohto zákona s. 3890 až 3894

o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu mestu alebo obci (mestskému alebo miestnemu úradu). Tá na základe lekárskeho a sociálneho posudku vypracuje do 30 dní posudok o odkázanosti na sociálnu službu v ktorom sa určí stupeň odkázanosti na pomoc inej osoby. Na základe stanoveného stupňa I. až VI. mesto respektíve obec rozhodne či fyzická osoba patrí do zariadenia pre seniorov (stupeň I. až IV.) alebo do zariadenia sociálnych služieb (stupeň V. a VI.). Do žiadosti sa okrem osobných údajov uvedú bytové a majetkové pomery, s kým žiadateľ žije a vyhlásenie, že žiadateľ nepoberá príspevok na osobnú asistenciu alebo na zaopatrenie. Doložiť treba lekársky nález na účely konania o sociálnej službe a predložiť občiansky preukaz.⁶⁴

2.8.3 Sociálne služby poskytované starším osobám v domácom prostredí

Opatrovateľská služba je podľa § 41 zákona o sociálnych službách, sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej osoby podľa stupňa odkázanosti najmenej II., podľa prílohy číslo 3 tohto zákona o sociálnych službách, pričom ide o úkony sebaobsluhy, starostlivosti o svoju domácnosť a pri základných sociálnych aktivitách podľa prílohy číslo 4 tohto zákona. „Rozsah úkonov na základe sociálnej posudkovej činnosti určuje obec v hodinách.“ Opatrovateľská služba sa môže poskytovať v zariadení opatrovateľskej služby alebo v domácom prostredí na základe lekárskeho odporúčania.

Prepravná služba (sociálny taxík) sa podľa ustanovenia § 42 zákona o sociálnych službách, poskytuje fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, odkázanej na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom alebo fyzickej osobe s nepriaznivým zdravotným stavom s obmedzenou schopnosťou pohybu po rovine alebo po schodoch a obmedzenou schopnosťou orientácie. Odkázanosť na individuálnu prepravu sa preukazuje posudkom vydaným príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, na účely kompenzácie sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia podľa osobitného predpisu (zákon číslo 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch). Nepriaznivý zdravotný stav fyzická osoba preukazuje potvrdením poskytovateľa zdravotnej starostlivosti podľa zákona NR SR č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkov a stavovských

⁶⁴ osobná konzultácia s : Radošovská L. , sociálny referent Obecného úradu Mojímírovce , [21. 10. 2009]

organizáciách v zdravotníctve. Pomoc formou prepravnej služby zmierňuje závislosť odkázaného.

Sprievodcovská a predčitateľská služba je podľa § 43 zákona o sociálnych službách sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe, ktorá je nevidiaca alebo mentálne postihnutá. Zdravotné postihnutie sa preukazuje potvrdením poskytovateľa zdravotnej starostlivosti podľa osobitného predpisu (zákon NR SR číslo 447/2008 Z. z.).

Sprostredkovanie osobnej asistencie možno podľa § 46 zákona o sociálnych službách poskytovať fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorej sa poskytuje peňažný príspevok na osobnú asistenciu alebo fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá je odkázaná na osobnú asistenciu podľa osobitného zákona (č.447/2008 Z. z.). „Sprostredkovanie osobnej asistencie môže vykonávať poskytovateľ sociálnej služby aj prostredníctvom agentúry osobnej asistencie zriadenej na tento účel.“⁶⁵

2.8.4 Sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií

Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci je podľa § 53 zákona o sociálnych službách sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe s nepriaznivým zdravotným stavom s cieľom zabrániť vzniku krízovej situácie alebo zabezpečiť jej riešenie. Je to poskytovanie nepretržitej, dištančnej, hlasovej, písomnej (krátka textová správa) alebo elektronickej komunikácie s fyzickou osobou s nepriaznivým zdravotným stavom, prostredníctvom signalizačného zariadenia, resp. audiovizuálneho zariadenia napojeného na centrálny dispečing, ktorý zabezpečí potrebnú pomoc na základe vyslaného signálu potreby pomoci. Potreba poskytovania tejto služby sa preukazuje potvrdením poskytovateľa zdravotnej starostlivosti.

Krízová pomoc podľa § 53 zákona o sociálnych službách, poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe, ktorá je v krízovej sociálnej situácii, ktorú nemôže riešiť vlastnými silami a zabezpečuje sa najmä poskytnutím sociálneho poradenstva. Za telekomunikačné technológie sa považuje najmä telefón, fax a internet.⁶⁶

⁶⁵ Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 41, s. 3855, 3856, § 42 a § 43, s. 3856, § 46, s. 3857, príloha číslo 4 tohto zákona s. 3859 až 3896

⁶⁶ Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 52, § 53, s. 3859

Tieto služby sú realizované tým spôsobom, že klient má neustále pripevnené na sebe signalizačné zariadenie (nárámok, náhrdelník) a ak sa dostane do stavu nevoľnosti alebo spadne, stačí iba, aby stlačil tlačidlo tohto zariadenia, ktoré prostredníctvom telefónnej linky vytvorí spojenie s centrom tiesňového volania senior linky (systém smart call). Po dovolaní sa do centrály môže hovoriť s operátorkou – asistentkou a keď nie je schopný komunikácie, asistentka zistí prostredníctvom príslušnej databázy údaje o osobe, ktorá má ťažkosti a okamžite jej privolá potrebnú pomoc. Pri zabezpečení touto službou sa nemusí klient báť o svoje bezpečie, pretože má vždy možnosť privolať si popísaným spôsobom pomoc. Takáto telefonická asistenčná služba je poskytovaná napríklad v Bratislavskom alebo Nitrianskom samosprávnom kraji. Zavedenie tohto projektu do života bol dostatočne odôvodnený štatistickými údajmi o náhlych príhodách v súvislosti so srdcovými záchvatmi a náhlymi mozgovými príhodami, následky ktorých patria medzi najčastejšie príčiny smrti v Slovenskej republike. Závažné následky náhlych srdcových záchvatov a mozgových príhod, môže totiž významne ovplyvniť skrátenie doby poskytnutia prvej pomoci v prvých minútach po príhode.⁶⁷

2.8.5 Podporné služby

Medzi podporné služby podľa § 54 zákona č. 448/2008 Z. z. patrí:⁶⁸

- odľahčovacia služba je sociálnou službou poskytovanou fyzickej osobe, ktorá opatruje osobu s ťažkým zdravotným postihnutím. Touto službou sa zabezpečuje osobe s ťažkým zdravotným postihnutím sociálna služba počas doby, v ktorej opatrujúca osoba nemôže opatrovanie vykonávať. Cieľom je umožniť osobe, ktorá opatruje, nevyhnutný odpočinok za účelom udržania jej zdravia, duševného zdravia a prevencie jeho zhoršenia,
- denné centrum (denný stacionár) (§ 56) v ktorom sa poskytuje sociálna služba počas dňa osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek alebo je ťažko zdravotne postihnutá, respektívne s nepriaznivým zdravotným stavom. Zabezpečuje sa v ňom sociálne poradenstvo a záujmová činnosť,

⁶⁷ Správa zariadení sociálnych služieb Nitra, [online], [Citované: 21.3.2009],

Dostupné na: [http://zdravie.mojanitra.sk/sprava-zariadeni-socialnych-sluzieb-nitra-59387.html?menu=cinnost&idv=59387&s0=10&s1=38&s2=1&s=699&id_profil_o=]

⁶⁸ Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, § 54, s.3859, § 56, § 57, § 58, § 59, § 60, s.3860

- integračné centrum (§ 57) poskytuje osobe, ktorá nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie svojich základných potrieb alebo je ohrozená sociálnym vylúčením. Zabezpečuje sa v ňom sociálne poradenstvo a rehabilitácia, pracovná terapia a záujmová činnosť,
 - jedáleň (§ 58) poskytuje stravovanie osobe, ktorá nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb, ma ťažké zdravotne postihnutie alebo nepriaznivý zdravotný stav. Jedáleň môže poskytovať stravovanie takejto fyzickej osobe aj prostredníctvom donášky stravy do jej domácnosti.
- Podľa § 59 a § 60 zákona o sociálnych službách možno taktiež vyššie uvedeným fyzickým osobám poskytnúť využitie pracovne a stredisko osobnej hygieny.
- Centrum pre seniorov alebo senior kluby sa vytvárajú za účelom záujmovej, kultúrnej a edukačnej činnosti (napríklad prednášky), poskytovanej prijímateľom starobného dôchodku.

2.9 Edukácia seniorov

Starší občania majú možnosť študovať na tzv. Univerzite tretieho veku, ktorá získala svoje postavenie tak na Slovensku ako i medzinárodne. Svoje zastúpenie má v Európskej organizácii starších študentov i v celosvetovej Asociácii univerzít tretieho veku. Štúdium je záujmové a neprofesijné pre dôchodcov starobných i invalidných. Umožňuje vzdelávanie v rôznych odboroch podľa vlastného výberu.

Mnohé výsledky výskumov seniorskej problematiky boli už v minulosti prezentované na svetových sympóziách, seminároch, konferenciách, či kongresoch. Jeden z mnohých výskumov ukázal, že edukácia seniora má na jeho zdravotný stav veľmi pozitívny vplyv, hlavne z hľadiska prevencie chorôb. Aj vzdelanostná úroveň obyvateľstva ovplyvňuje vzťah človeka k životu a jeho postoje k spoločnosti. Zvyšovanie vzdelania pozitívne vplyva na utváranie zdravého životného štýlu, kladných postojov k životu a starobe ľudí v treťom veku. Prostredníctvom rôznych aktivít kultúrneho, edukačného alebo osvetového charakteru môže starší človek znovu nájsť zmysel svojho života, predchádzať sociálnej izolácii, participovať na spoločenskom dianí a nájsť nové sociálne kontakty.⁶⁹

⁶⁹ Határ, C.: Edukácia seniorov v sociálnych zariadeniach. Nitra : Efeta, 2008, s.10, 32-34

3 Metodika empirického výskumu

3.1 Predmet výskumu

Predmetom výskumu záverečnej práce je senior a jeho postavenie v súčasnej spoločnosti. Výskumná práca sa zaoberá problematikou nežiaducich javov ako je skrytá veková diskriminácia seniorov pri ich zamestnávaní po dovŕšení dôchodkového veku a pri samotnom odchode do dôchodku. Taktiež sa zaoberá problematikou vplyvu oslabenej solventnosti seniorov na ich sociálny status v súvislosti z ich schopnosťou finančného pokrytia výdavkov po umiestnení v zariadeniach pre seniorov a využívaním sociálnych služieb ako aj pokrytia výdavkov základných osobných potrieb spojených z bežnými spoločenskými aktivitami. Predmetom skúmania je aj zisťovanie spokojnosti seniorov z ich sociálnym statusom v súvislosti z obmedzenými možnosťami zamestnať sa.

3.2 Cieľ a úlohy výskumu

Cieľom empirického výskumu bolo :

1. Zistiť, aké podstatné okolnosti ovplyvnili pred rokom 1989 a po roku 1989 skutočnosť, že senior odišiel do dôchodku. Výsledkami skúmania potvrdiť, alebo vyvrátiť diskrimináciu seniorov v súvislosti s ich ďalším zamestnávaním po dovŕšení dôchodkového veku.
2. Zistiť vekovú diskrimináciu pri zamestnávaní seniorov osobitne u mužov a žien, ako i porovnať dôvody ich odchodu do dôchodku pred rokom 1989 a po roku 1989.
3. Zistiť vekovú a vzdelanostnú štruktúru skúmanej vzorky respondentov.
4. Zistiť sociálny status seniorov v súvislosti s ich schopnosťou uhrádzať celé platby za pobyt a poskytovanie sociálnej starostlivosti v zariadeniach pre seniorov s porovnaním mesta s obcou.
5. Zistiť súčasný stav možností krytia výdavkov na uspokojovanie základných osobných potrieb súvisiacich so spoločenskými aktivitami dôchodcov žijúcich v domácnostiach a porovnať mesto s obcou.

6. Zistiť celkovú spokojnosť seniorov so svojim súčasným postavením v súvislosti s možnosťami pracovných príležitostí.

Úlohami pre dosiahnutie cieľov výskumnej práce, bolo zistiť komponenty vplyvu na príčiny odchodu seniorov do dôchodku a ich ďalšie možnosti pracovných príležitostí, merané v rovine :

1. celkovej,
2. osobitnej u mužov a žien,
3. porovnaní z časového hľadiska pred rokom 1989 a po roku 1989,
4. porovnaní z hľadiska dosiahnutého vzdelania respondentov,
5. možností ďalšieho zamestnávania seniorov po dovŕšení dôchodkového veku u pôvodného zamestnávateľa, prípadne iného zamestnávateľa
6. schopnosti seniorov uhrádzať celé platby za ubytovanie a sociálnu starostlivosť poskytovanú v zariadeniach pre seniorov pri porovnaní mesta s obcou;
7. schopnosti seniorov z domácností uhrádzať výdavky na uspokojovanie osobných potrieb, súvisiacich so spoločenskými aktivitami, ako je návšteva kultúrnych podujatí, rôznych výletov a podobne,
8. zisťovania miery spokojnosti respondentov s ich súčasným postavením v súvislosti s obmedzenými možnosťami pracovných príležitostí.

3.3 Stanovenie hypotéz výskumu

Po preštudovaní dostupnej odbornej literatúry, ktorá mala slúžiť k dostatočnému oboznámeniu s danou problematikou a na základe cieľov a úloh určených v rámci empirického výskumu boli stanovené nasledovné hypotézy :

Hypotéza č.1

Predpokladali sme diskrimináciu seniorov v súvislosti s príčinami odchodu do dôchodku a možnosťami ich ďalšieho zamestnávania po dovŕšení dôchodkového veku, s celkovým porovnaním situácie pred rokom 1989 a po roku 1989.

Hypotéza č. 2

Predpokladali sme, že vyššie definovaná veková diskriminácia sa dotýka oboch pohlaví seniorov a preto sme stav pred rokom 1989 a po roku 1989 porovnávali u mužov a žien osobitne.

Hypotéza č. 3

Predpokladali sme, že veková diskriminácia súvisiaca s obmedzením možnosti ďalšieho zamestnávania seniorov oslabuje tak v meste, ako i na vidieku ich sociálny status, ktorý má okrem iného dopad aj na stupeň schopnosti uhrádzať zo starobných dôchodkov poplatky za pobyt a poskytovanú sociálnu starostlivosť v zariadeniach pre seniorov a jednak výdavky na uspokojovanie osobných potrieb súvisiacich so spoločenskými aktivitami dôchodcov, žijúcich v domácnostiach.

Hypotéza č. 4

Predpokladali sme určitú nespokojnosť seniorov s ich súčasným sociálnym statusom súvisiacim s obmedzenou mierou pracovných príležitostí.

3.4 Metódy výskumu

Pri realizácii výskumu, sme pre optimálne spracovanie poznatkov získaných z vyplnených anketových dotazníkov, stanovili všeobecný postup – itinerár cesty potvrdzovania, či vyvracania pravdivosti stanovených výskumných hypotéz a využili nasledovné vedecké metódy.

1. Metóda voľného individuálneho, štandardizovaného rozhovoru so seniormi vo vybraných zariadeniach pre seniorov a v domácnostiach, umožnila získať informácie potrebné pre dosiahnutie cieľa výskumnej práce.
2. Metóda získavania údajov z vyplnených anketových dotazníkov pre overenie stanovených hypotéz empirického výskumu.
3. Metóda roztriedenia umožnila špecifikovať jednotlivé údaje z anketových dotazníkov.
4. Metóda porovnávania, ktorou sa údaje následne z rôznych aspektov vyhodnocovali.
5. Výsledky empirického výskumu boli spracované metódou kvalitatívnej a kvantitatívnej analýzy. S cieľom poznať výsledky výskumu v úplnosti, boli z hľadiska potvrdenia, či vyvrátenia skúmaných hypotéz celkovo, logickou

interpretáciou vyhodnotené. Množstvo týchto spracovaných údajov a hľadíská ich vzťahov boli znázornené v grafoch a vyjadrené v absolútnych a percentuálnych číselných veličinách.

3.5 Charakteristika objektu výskumu a výskumná vzorka

Prieskum bol uskutočnený na vzorke 80 respondentov – seniorov z toho 49 žien a 31 mužov. Vek seniorov bol rozdelený do dvoch vekových skupín 60 - 74 a 75 – 89 rokov podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO). Väčšie percento 75 % tvorili respondenti vo vekovom rozpätí od 60 – 74 rokov a menej početnú časť 25 % tvorili seniori vo vekovom rozpätí od 75 – 89 rokov. Výskumnú vzorku tvorili štyri skupiny seniorov - respondentov.

1. skupina : 20 obyvateľov – seniorov Zariadenia pre seniorov v Nitre z toho 12 žien a 8 mužov. Vekovú skupinu od 75 - 89 rokov tvorilo 5 žien a 0 mužov a vekovú skupinu od 60 -75 rokov tvorilo 7 žien a 8 mužov.
2. skupina : 20 obyvateľov - seniorov Zariadenia pre seniorov v Močenku, okres Šaľa z toho 13 žien a 7 mužov. Vekovú skupinu od 75 - 89 rokov tvorili 4 ženy a 0 mužov a vekovú skupinu od 60 - 75 rokov tvorilo 9 žien a 7 mužov.
3. skupina : 20 obyvateľov - seniorov žijúcich v domácnostiach v meste Nitra z toho 14 žien a 6 mužov. Vekovú skupinu od 75 – 89 rokov tvorili 4 ženy a 1 muž a vekovú skupinu od 60 – 75 rokov tvorilo 10 žien a 5 mužov.
4. skupina : 20 obyvateľov- seniorov žijúcich v domácnostiach v obci Mojmírovce, okres Nitra z toho 10 žien a 10 mužov. Vekovú skupinu od 75 – 89 rokov tvorili 4 ženy a 2 muži a vekovú skupinu od 60 – 75 rokov tvorilo 6 žien a 8 mužov.

3.6 Organizácia a realizácia výskumu

Výskum bol realizovaný v mesiacoch júl až september 2009. Po definovaní problému a stanovení hypotéz sme požiadali štatutárneho zástupcu Zariadenia pre seniorov v Nitre, jeho riaditeľku o súhlas vykonať v uvedenom zariadení dotazníkovú anketu. Na základe tohto súhlasu sme do uvedeného zariadenia administrovali anketové dotazníky individuálne. Pri osobnom kontakte sme použili metódu voľného rozhovoru, čo nám umožnilo hlbšie spoznať skúsenosti a názory seniorov na

problematiku ich zamestnávania po dovŕšení dôchodkového veku. V diskusii sme si overili do akej miery sú otázky v anketovom dotazníku zrozumiteľné pre respondentov a podľa zistených informácií sme súčasne vykonali ich čiastočnú úpravu. Vyplňanie dotazníkov respondentmi trvalo v priemere 15 až 20 minút.

Taktiež v Zariadení pre seniorov v Močenku, okrese Šaľa, so súhlasom štatutárneho zástupcu jeho riaditeľa sme pre respondentov – seniorov administrovali anketové dotazníky individuálne. Seniori v oboch prípadoch prejavili ochotu spolupracovať a komunikovať. Dotazníky boli asi po 20 minútach vyplnené a pripravené pre spracovanie.

V druhej etape výskumu sme taktiež v mesiacoch júl až september 2009 individuálne administrovali anketové dotazníky náhodne vybraným respondentom – seniorom v domácnostiach mesta Nitra a v obci Mojmirovce, okrese Nitra. Seniori prejavili záujem a ochotu poskytnúť údaje k predloženému anketovému dotazníku, ktorého vyplňanie sa uskutočnilo asi v 20 minútovom intervale.

Vo svojom vyjadrení v rámci individuálneho rozhovoru respondenti empirického výskumu ocenili záujem o ich problémy. Mnohí seniori tvrdili, že napriek ich dobrému zdravotnému stavu a primeranému vzdelaniu ich zamestnávateľa odmietajú zamestnávať a to len kvôli ich staršiemu veku. Prejavili pranie, aby spoločnosť nezabúdala na ich problémy a riešila ich, nakoľko mnohí by sa radi zapojili do pracovného procesu a chceli by tak byť užitoční a finančne sebestační.

3.7 Analýza dotazníka

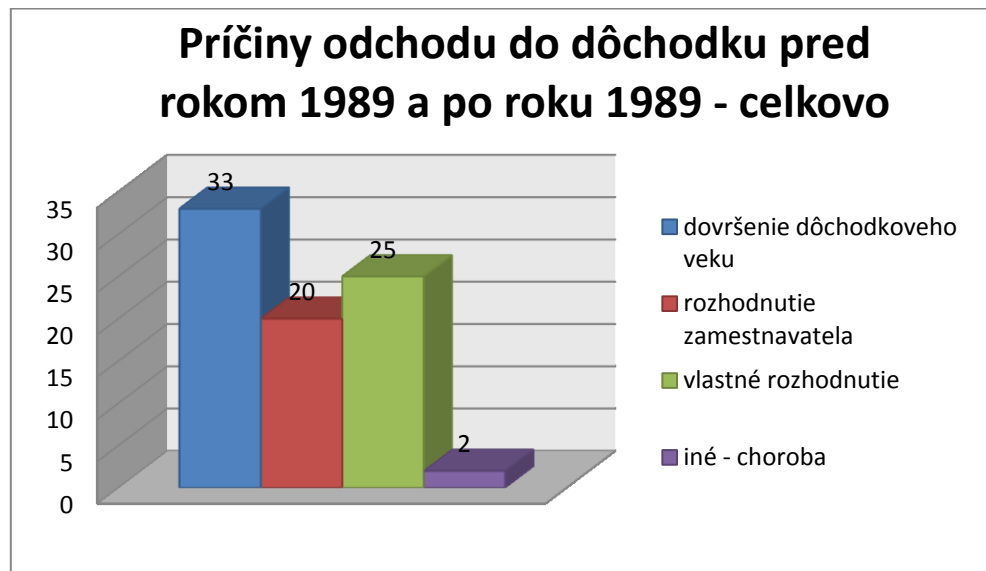
V čase od júla do septembra 2009 sme získavali údaje pre náš empirický výskum prostredníctvom anketového dotazníka. Súbor výskumnej vzorky tvorilo 80 respondentov – seniorov z ktorých 20 odišlo do dôchodku pred rokom 1989 a 60 po roku 1989 z nich celkove 31 mužov a 49 žien. Boli to seniori z ktorých 40 bývalo v Zariadení pre seniorov v Nitre a Močenku, okres Šaľa a 40 bývalo vo vlastných domácnostiach v Nitre a Mojmirovciach v okrese Nitra.

U seniorov tak v meste, ako i na vidieku boli formou anketových dotazníkov skúmané príčiny odchodu do dôchodku pred rokom 1989 a po roku 1989 celkove i osobitne u mužov a žien, tak i možnosti ďalšieho zamestnávania so zisťovaním ich skutočného využitia. V dotazníku boli zahrnuté i otázky súvisiace s platobnou

schopnosťou dôchodcov pokryť zo svojich starobných dôchodkov náklady na pobyt a sociálne služby poskytované v domovoch dôchodcov a tiež otázky súvisiace s platobnou schopnosťou dôchodcov z domácností, pokryť náklady na základné osobné potreby spojené so spoločenskými aktivitami, ako sú návštevy kultúrnych podujatí a podobne. Skúmaná bola aj otázka spokojnosti respondentov so sociálnym statusom z hľadiska možností ich ďalšieho zamestnávania, podľa vlastných skúseností.

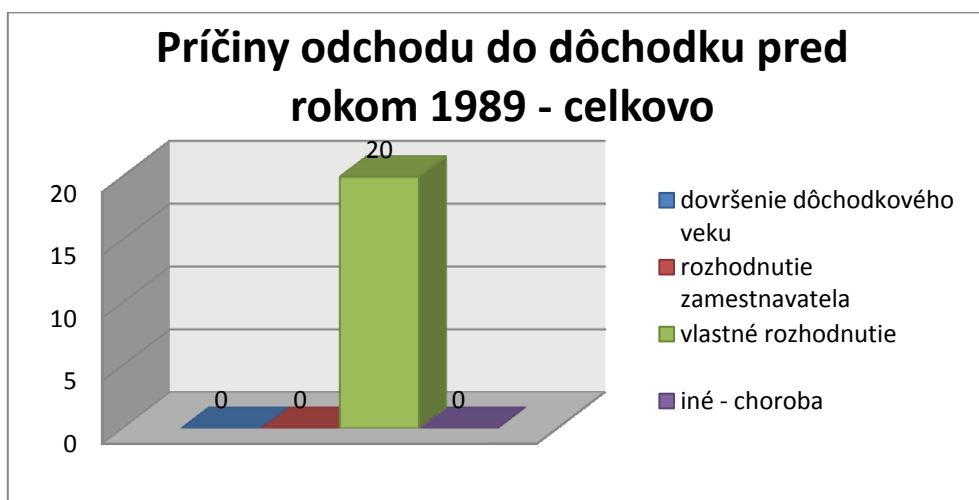
V tejto časti záverečnej práce sa pokúsime zhrnúť a interpretovať všetky výsledky získané v rámci nášho empirického výskumu. Výsledky výskumu sú spracované a znázornené v nasledujúcich prehľadných grafoch.

Graf č. 1

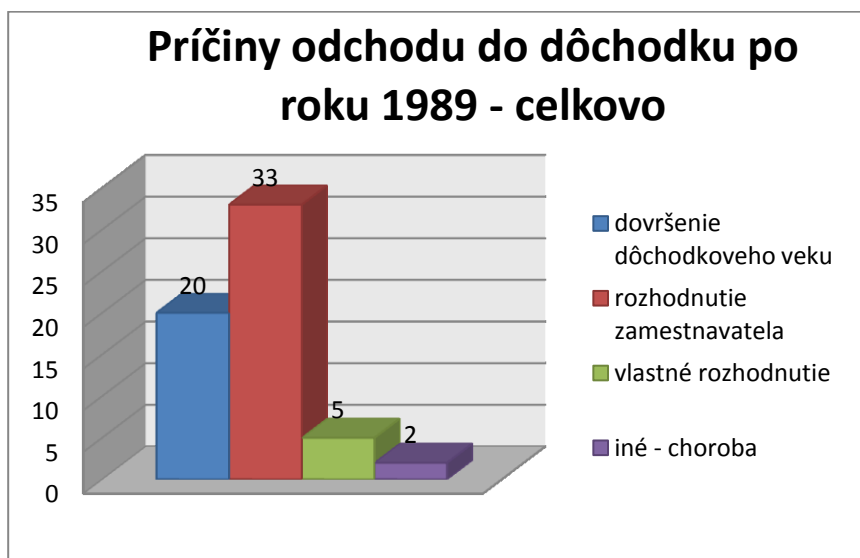
Zistili sme, že z výskumného súboru 80 respondentov z toho 31 mužov a 49 žien vo veku 60-74 a 75-89 rokov väčšia časť respondentov 33 (41,25%) odišla do dôchodku po dovŕšení dôchodkového veku a 20 (25%) na základe rozhodnutia zamestnávateľa. Ďalšia časť 25 (31,25%) respondentov odišlo na základe vlastného rozhodnutia a 2 (2,5%) z dôvodu choroby. Celkove z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku a z rozhodnutia zamestnávateľa odišlo pred rokom 1989 a po roku 1989 do dôchodku až 53 (66,25%) respondentov.

Graf č. 2

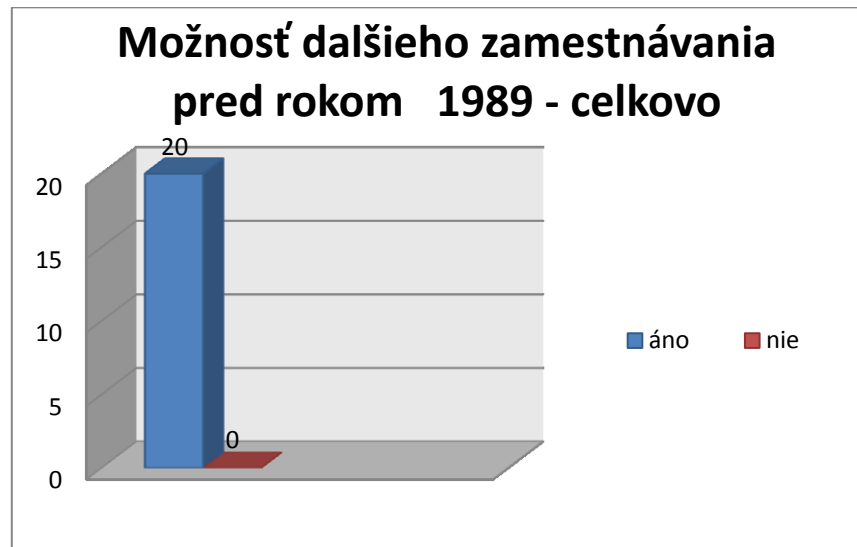
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov odišlo pred rokom 1989 do dôchodku 20 (100%) len na základe vlastného rozhodnutia.

Graf č. 3

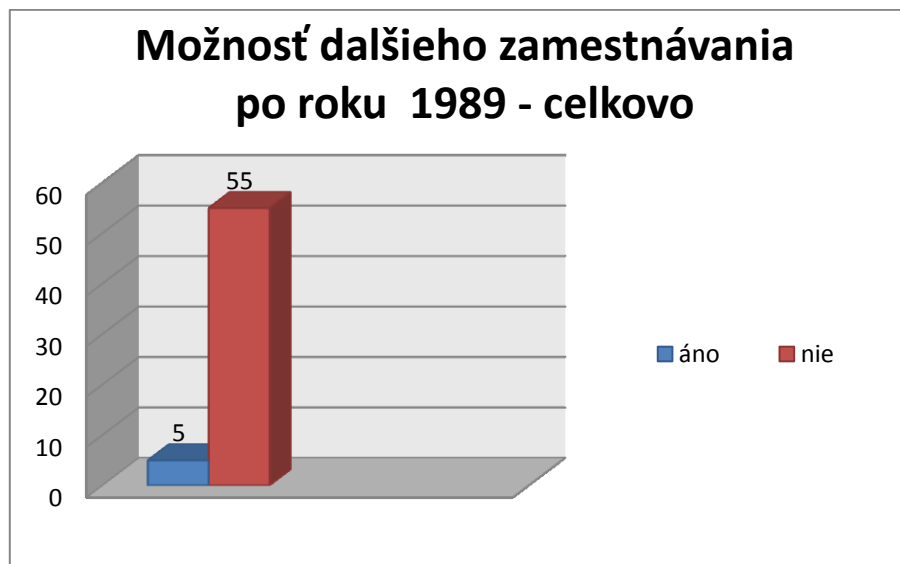
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 60 respondentov odišla po roku 1989 do dôchodku väčšina 33 (55%) po dovŕšení dôchodkového veku a 20 (33,34%) na základe rozhodnutia zamestnávateľa. Len 5 (8,33%) respondentov odišlo z vlastného rozhodnutia a 2 (3,33%) z dôvodu choroby. Celkove z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku a rozhodnutia zamestnávateľa odišlo po roku 1989 spolu až 53 (88,33%) respondentov.

Graf č. 4

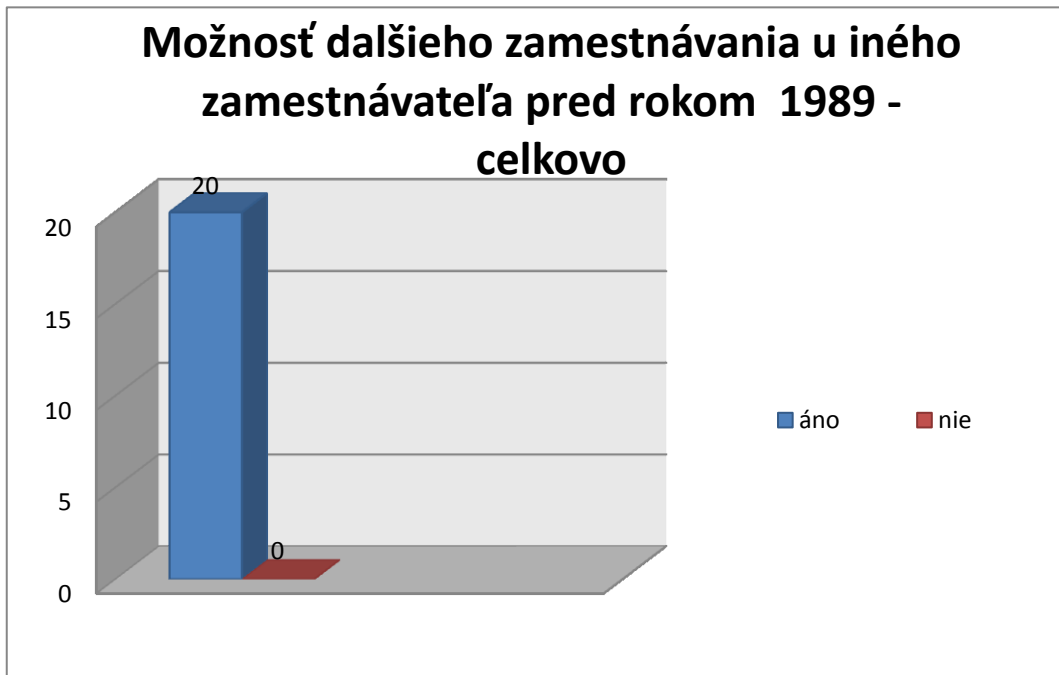
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov – seniorov mali pred rokom 1989 všetci 20 (100%) možnosť zamestnať sa u pôvodného zamestnávateľa i po dovŕšení dôchodkového veku.

Graf č. 5

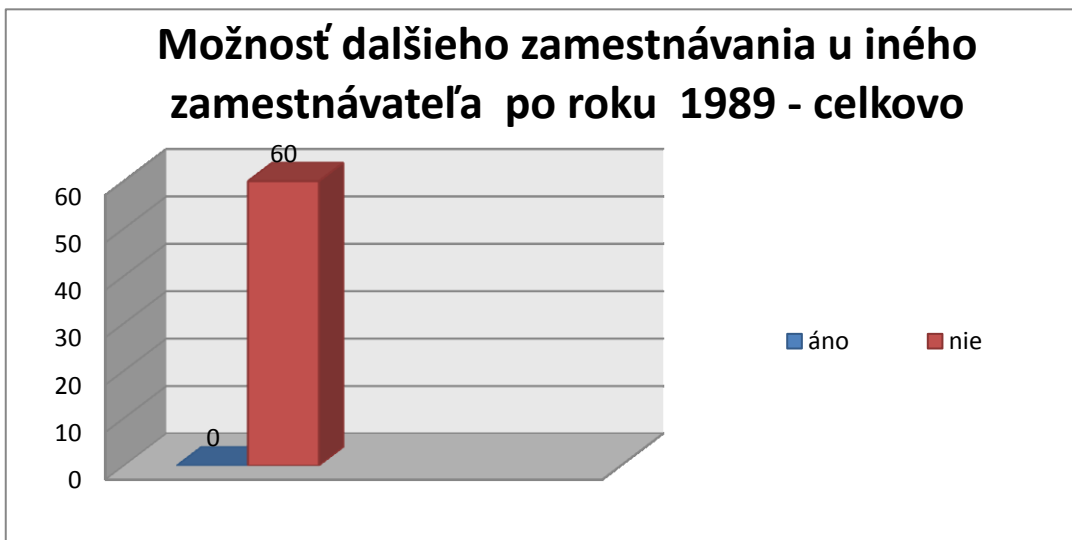
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 60 respondentov – seniorov malo po roku 1989 možnosť zamestnať sa u pôvodného zamestnávateľa aj po dovŕšení dôchodkového veku len 5 (8,33%) respondentov a ostatných 55 (91,67%) takúto možnosť nemalo.

Graf č. 6

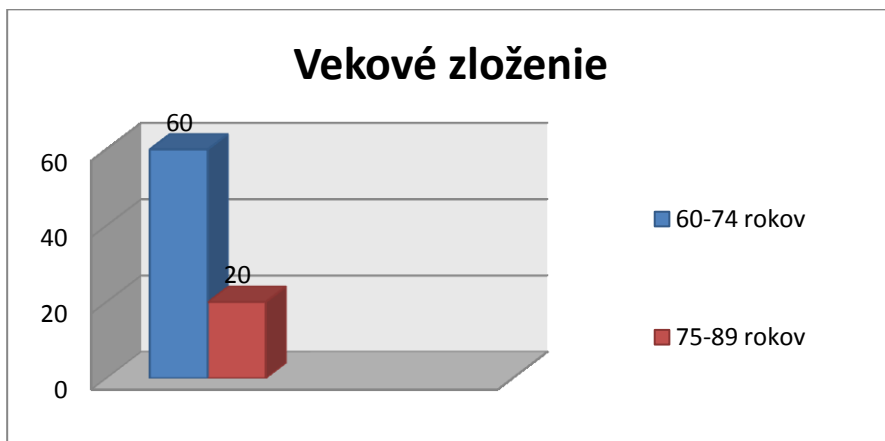
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov seniorov sa po dovŕšení dôchodkového veku pred rokom 1989 mali všetci (100%) možnosť zamestnať sa nielen u svojho pôvodného zamestnávateľa, ale aj u iného.

Graf č. 7

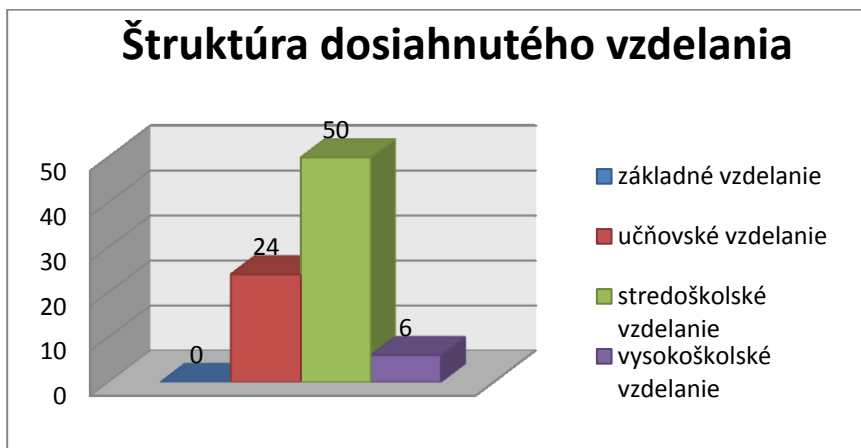
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 60 respondentov – seniorov po dovŕšení dôchodkového veku po roku 1989 nemali ani jeden z nich možnosť zamestnať sa u iného zamestnávateľa.

Graf č. 8

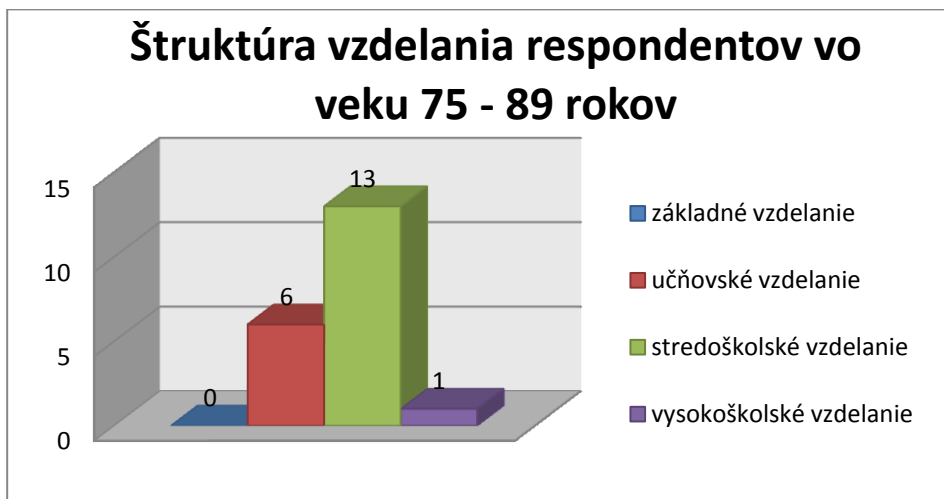
Zistili sme, že vekové zloženie výskumného súboru 80 respondentov bolo u 60-tich od 60 do 74 rokov a u 20-tich od 75 do 89 rokov.

Graf č. 9

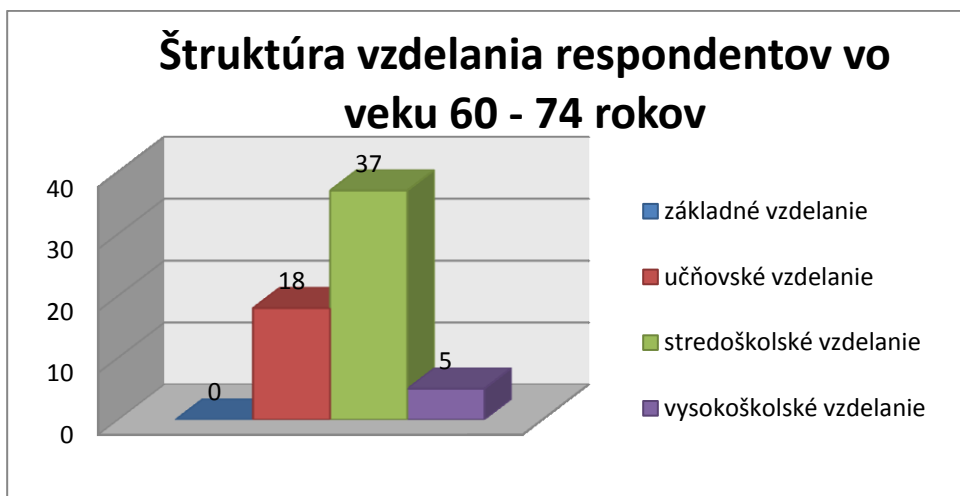
Skúmaním štruktúry dosiahnutého vzdelania celkovej výskumnej vzorky 80 respondentov vo veku 60 – 74 a 75 – 89 sme zistili, že väčšina 50 (62,5%) respondentov dosiahla stredoškolské vzdelanie, v počte 24 (30%) učňovské a v menšom počte 6 (7,5%) vysokoškolské vzdelanie.

Graf č. 10

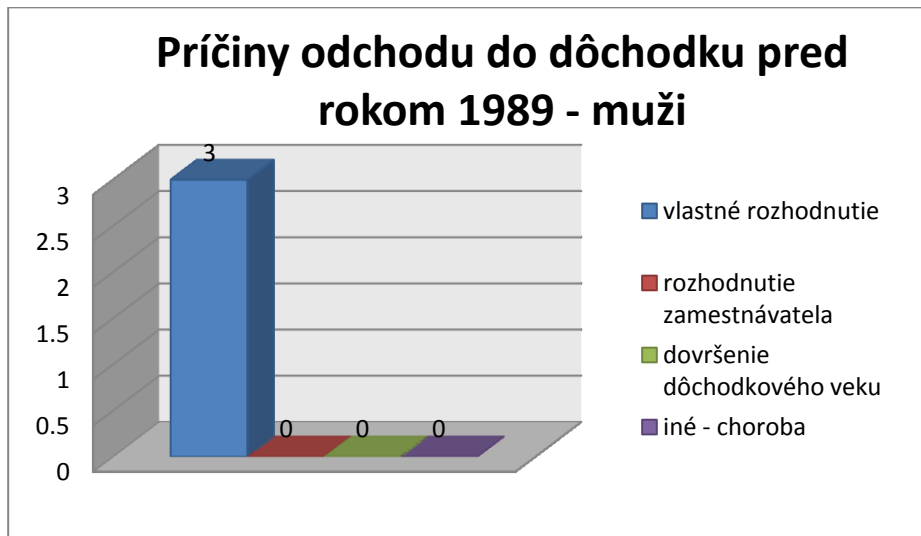
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov vo veku 75 -89 rokov, ktorí odišli do dôchodku pred rokom 1989, dosiahli 6 (30%) učňovské, 13 (65%) stredoškolské a 1 (5%) vysokoškolské vzdelanie.

Graf č. 11

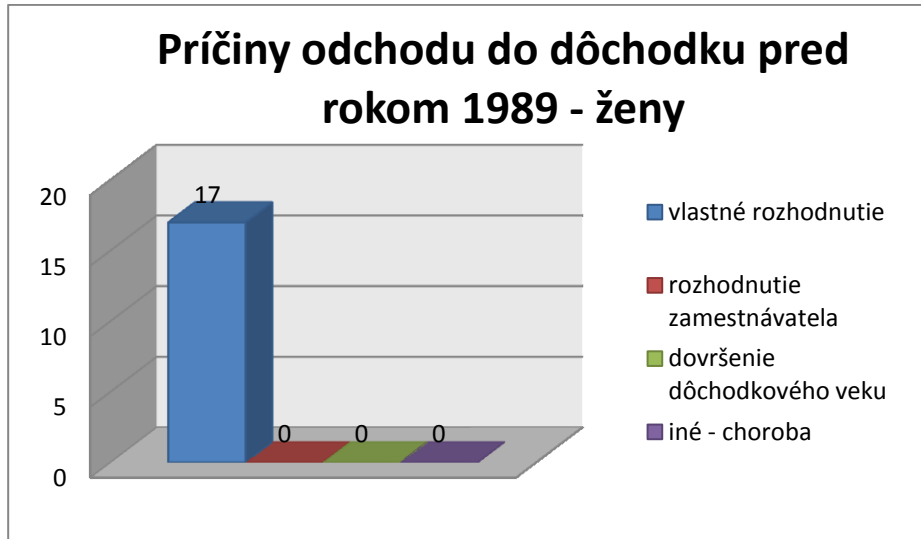
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 60 respondentov vo veku 60-74 rokov, ktorí odišli do dôchodku po roku 1989 dosiahli 18 (30%) učňovské, 37 (61,67%) stredoškolské a 5 (8,33%) vysokoškolské vzdelanie. V oboch vekových kategóriách dosiahli respondenti väčšinou 13 (65%) a 37 (61,66%) stredoškolské vzdelanie.

Graf č. 12

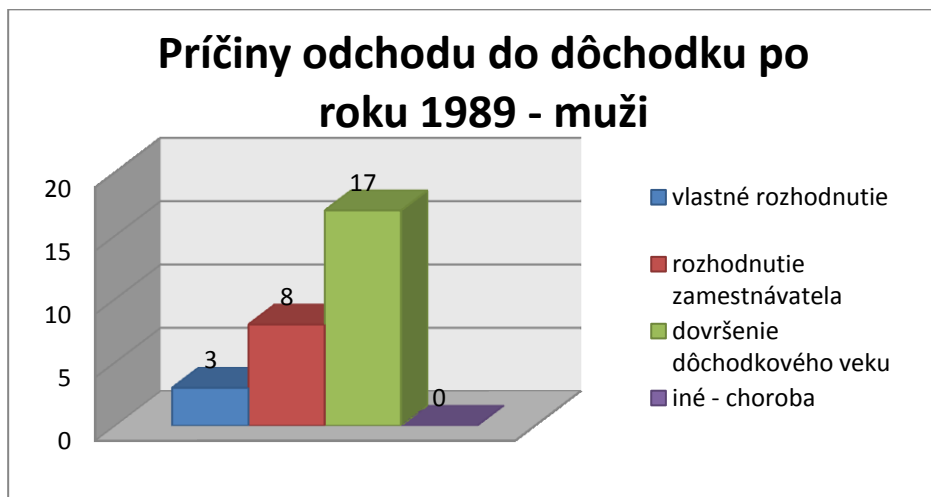
Zistili sme, že z celkovej výskumnej vzorky 20 respondentov boli 3 (15%) muži, vo veku 75- 89 rokov ktorí odišli do dôchodku pred rokom 1989 na základe vlastného rozhodnutia.

Graf č. 13

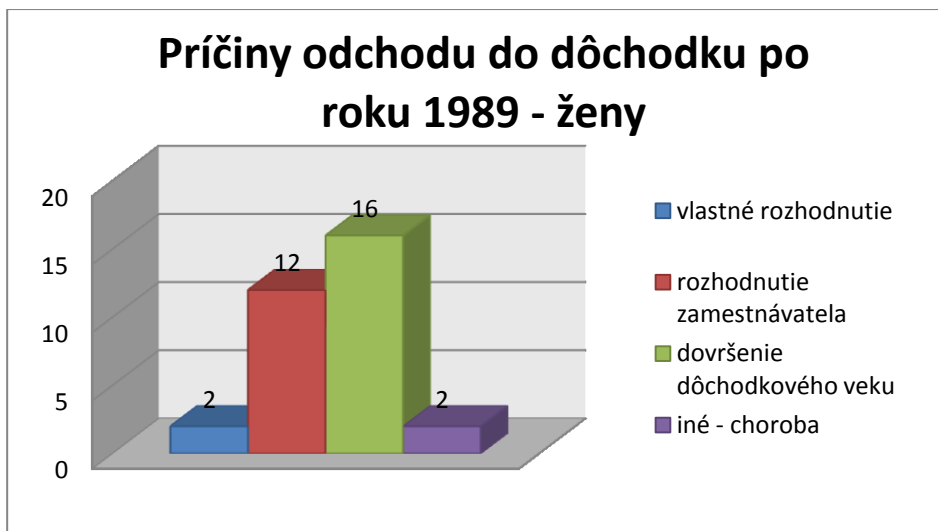
Zistili sme, že z celkovej výskumnej vzorky 20 respondentov bolo 17 (85%) žien vo veku 75-89 rokov. Z toho po roku 1989 odišlo do dôchodku 17 (85%) žien na základe vlastného rozhodnutia, pričom ani jeden respondent z tejto výskumnej vzorky neodišiel do dôchodku z rozhodnutia zamestnávateľa alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku.

Graf č. 14

Zistili sme, že z celkovej výskumnej vzorky 60 respondentov vo veku 60-74 rokov bolo 28 (46,67%) mužov. Z nich odišlo po roku 1989 do dôchodku 17 (28,34%) z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku a 8 (13,33%) a dôsledku rozhodnutia zamestnávateľa. Na základe vlastného rozhodnutia odišli 3 (5%) muži.

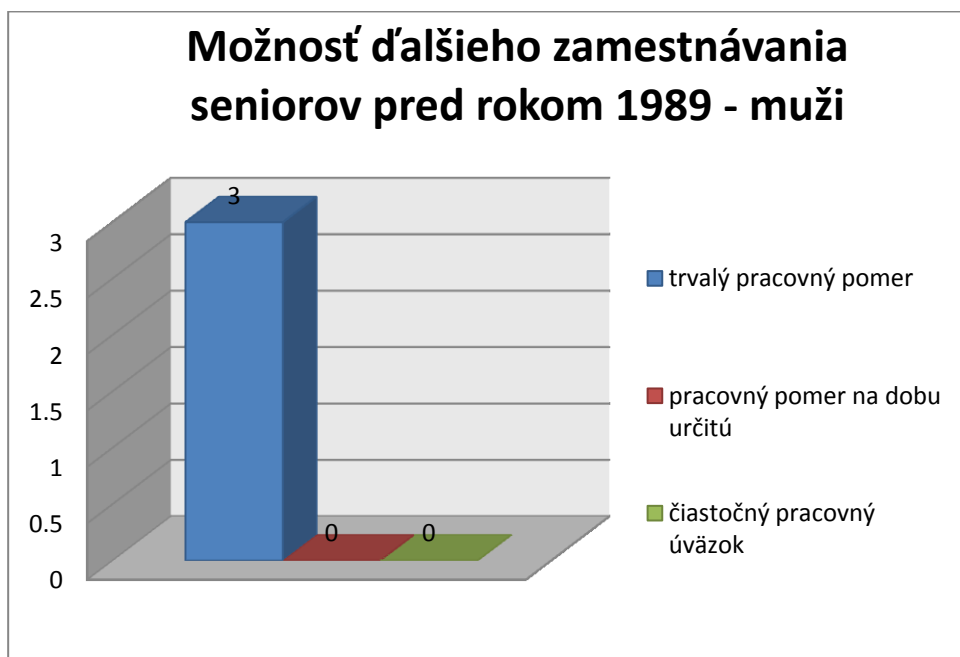
Graf č. 15

Zistili sme, že z celkovej výskumnej vzorky 60 respondentov vo veku 60-74 rokov bolo 32 žien. Z nich odišlo po roku 1989 do dôchodku 16 (26,67%) žien z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku 12 (20%) v dôsledku rozhodnutia zamestnávateľa pričom len 2 (3,33%) ženy odišli z vlastného rozhodnutia a 2 (3,33%) z dôvodu choroby. Celkovo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku a rozhodnutia zamestnávateľa odišlo do

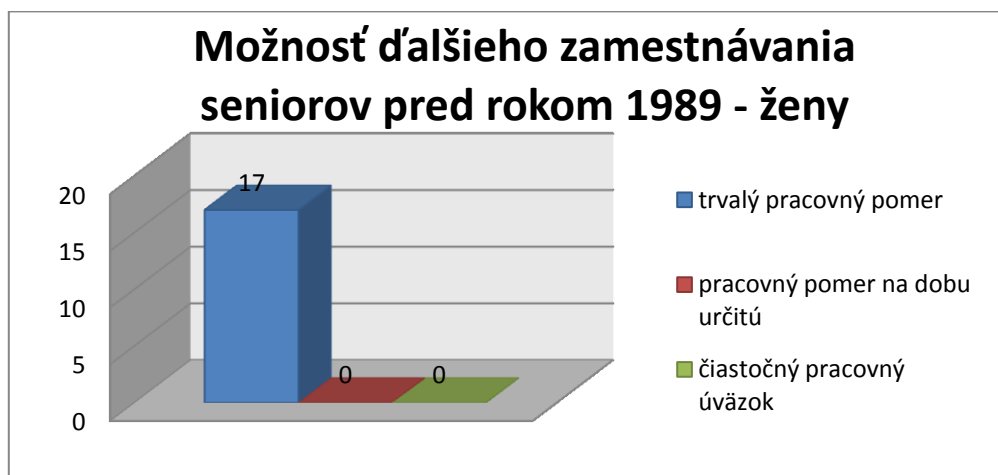
dôchodku spolu 28 (46,67%) žien. Pri porovnaní výsledkov sme zistili, že v príčinách odchodu do dôchodku je nepatrný rozdiel, ktorý v prípade odchodu do dôchodku je 1,67 % v neprospech mužov a v prípade rozhodnutia zamestnávateľa je 6,67% v neprospech žien.

Graf č. 16

Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov – seniorov ktorí odišli do dôchodku pred rokom 1989 boli 3 (15%) muži a títo mali možnosť zamestnať sa u svojho pôvodného zamestnávateľa i po dovŕšení dôchodkového veku.

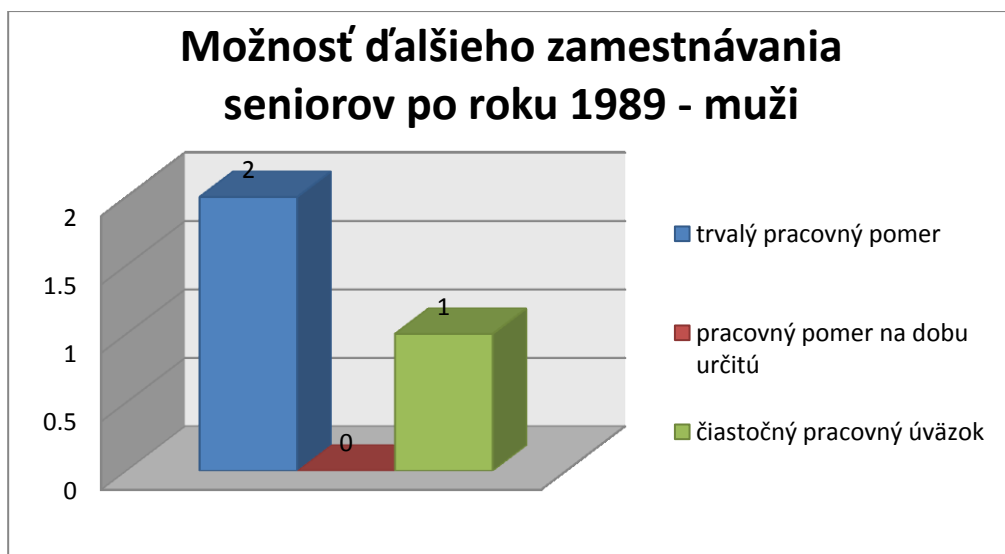
Graf č. 17

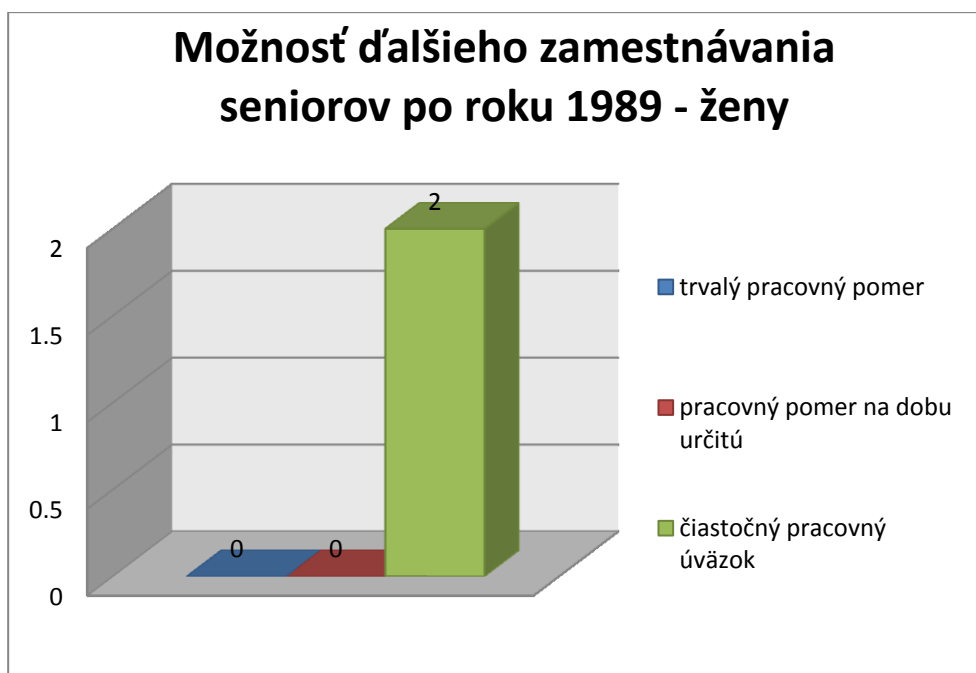
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov- seniorov, ktorí odišli do dôchodku pred rokom 1989 bolo 17 (85%) žien, všetky mali možnosť zamestnať sa u svojho pôvodného zamestnávateľa i po dovŕšení dôchodkového veku. Z výskumnej vzorky 20 respondentov mali všetci (100%) možnosť po dovŕšení dôchodkového veku pred rokom 1989 zotrvať v pracovnom pomere. Túto možnosť využili všetci respondenti z výskumnej vzorky 20 respondentov z toho 3 (15%) muži a 17 (85%) žien.

Možnosť ďalšieho zamestnávania mali teda pred rokom 1989 rovnako muži ako aj ženy.

Graf č. 18

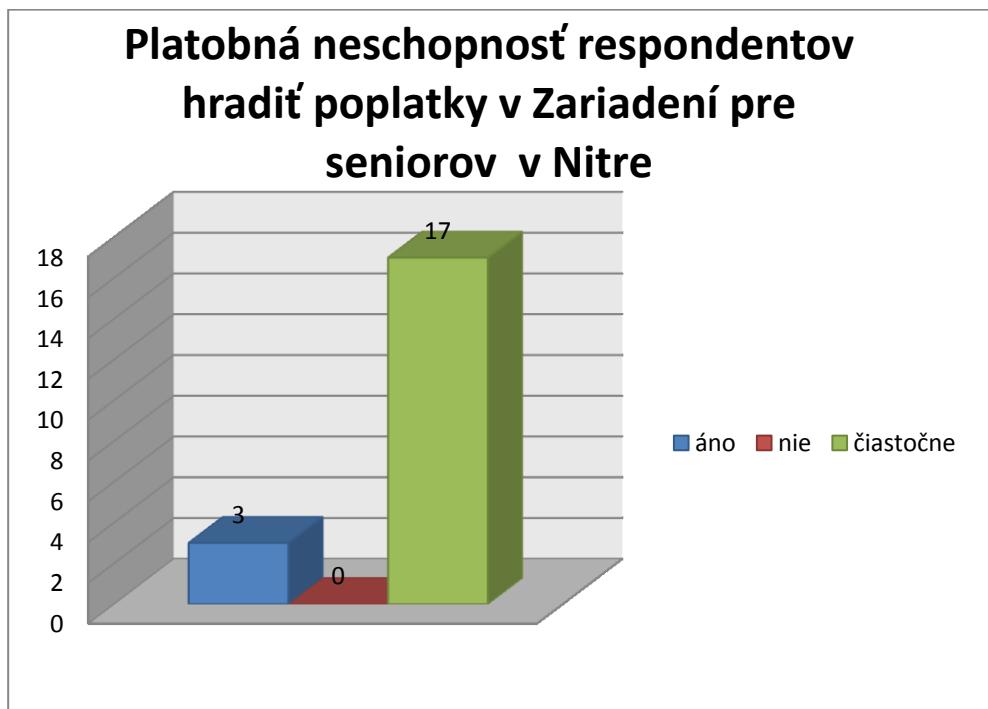
Graf č. 19

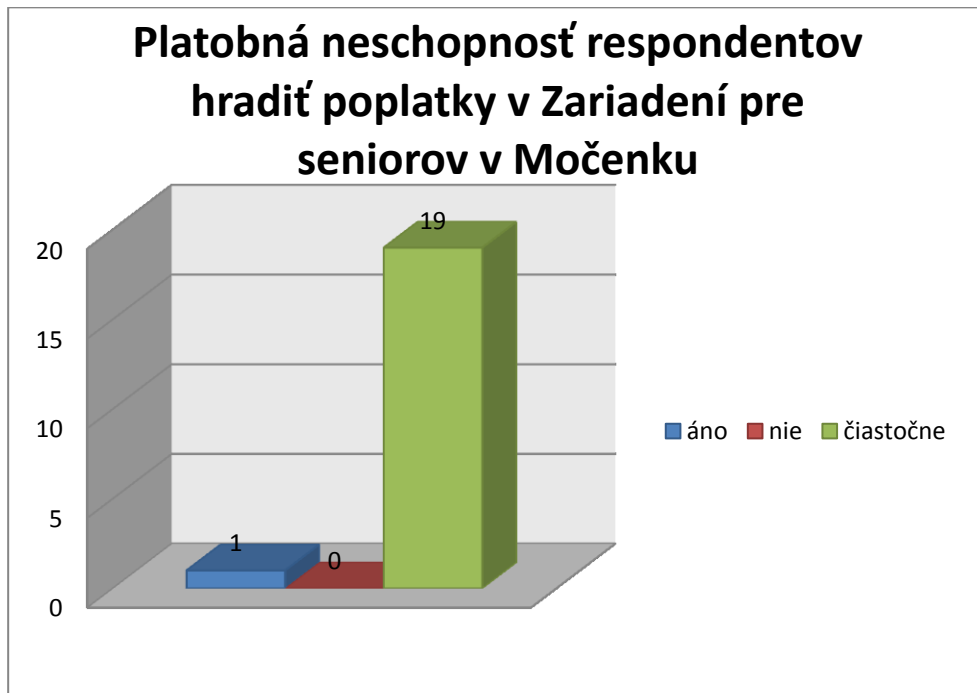
Z celkovej výskumnej vzorky 60 respondentov, ktorí dovŕšili dôchodkový vek po roku 1989 bolo 28 mužov (46,66%) a 32 žien (53,34%). Možnosť ďalšieho zamestnávania po dovŕšení dôchodkového veku po roku 1989 mali z nich len 2 (3,33%) muži so stredoškolským vzdelaním na trvalý pracovný pomer a 1(1,66%) muž so stredoškolským vzdelaním na čiastočný pracovný úväzok. Zo senioriek mali možnosť pracovať len 2 (3,33%) ženy so stredoškolským vzdelaním aj to iba na čiastočný pracovný úväzok.

Pri porovnaní pracovných príležitostí mužov a žien po dovŕšení dôchodkového veku po roku 1989 sme zistili, že rozdiel (1,67%) je nepatrný v prospech mužov, t.j. 3 (5%) muži oproti 2 (3,33%) ženám. Pri porovnaní pracovných príležitostí dôchodcov pred rokom 1989 a po roku 1989 bol jednoznačne zistený väčší rozdiel, nakoľko seniori pred rokom 1989 mali nepochybne viac možnosti zapojiť sa do pracovného pomeru ako dôchodcovia po roku 1989.

Graf č. 20

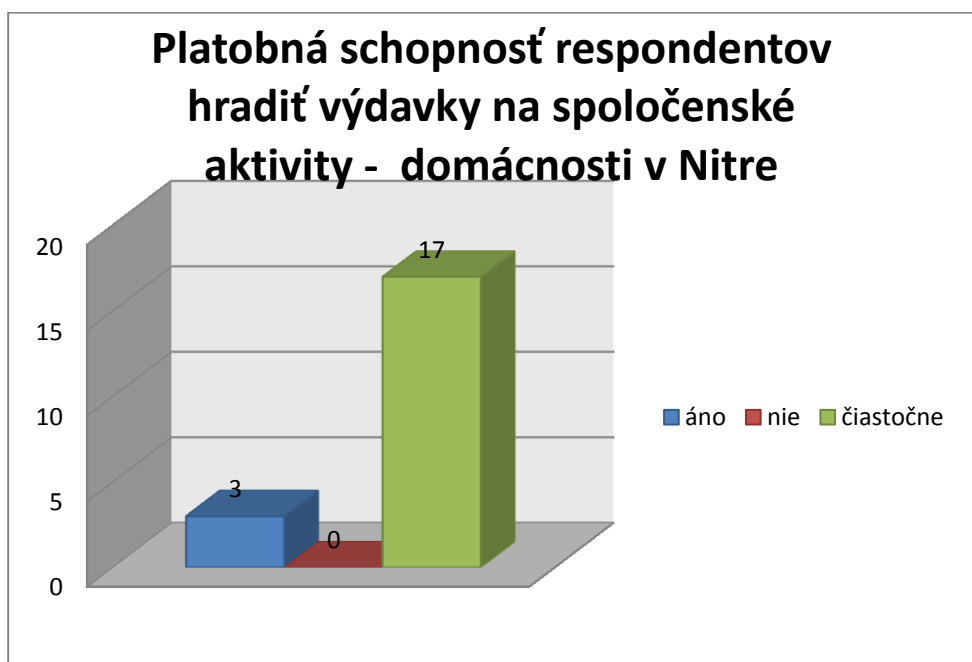

Graf č. 21

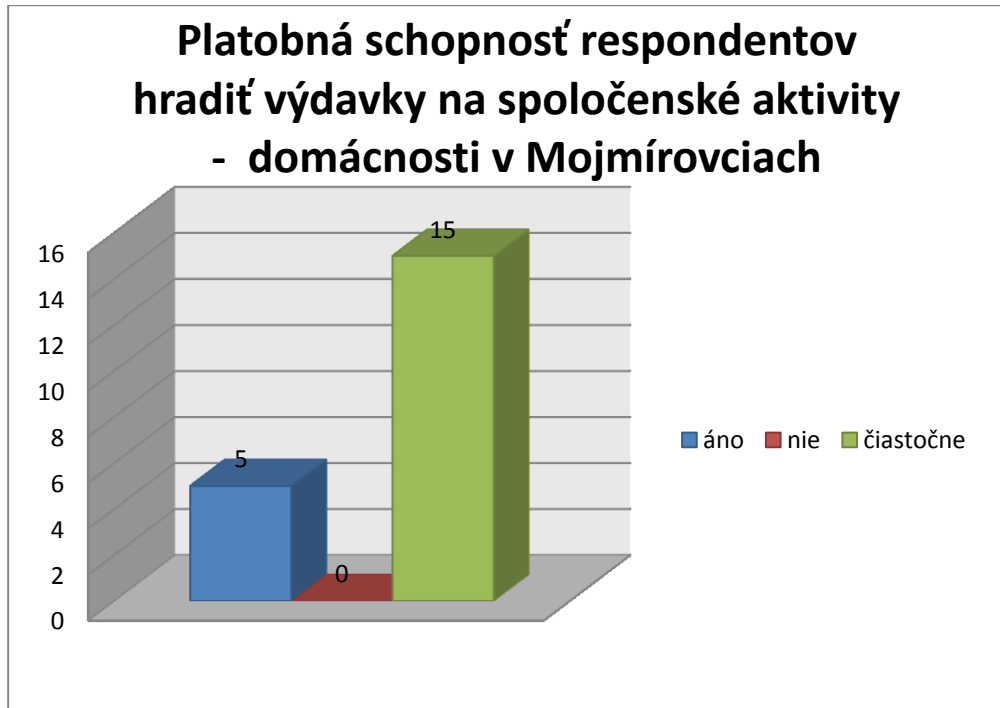
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov vo veku 60-74 a 75-89 rokov v Domove dôchodcov v Nitre boli schopní uhrádzať cele poplatky za pobyt a služby len 3 (15%) seniori z toho 2(10%) muži a 1(5%) žena. Ostatní 17 (85%) respondenti z toho 6 (30%) mužov a 11 (55%) žien mohli uhrádzať tieto poplatky len čiastočne. Podobnú situáciu sme zistili aj v Zariadení pre seniorov v Močenku, kde z 20 respondentov len 1 (5%) muž bol schopný plniť povinnosti úplnej úhrady uvedených poplatkov a až 19 (95%) z toho 6 (30%) mužov a 13 (65%) žien len čiastočne.

Graf č. 22

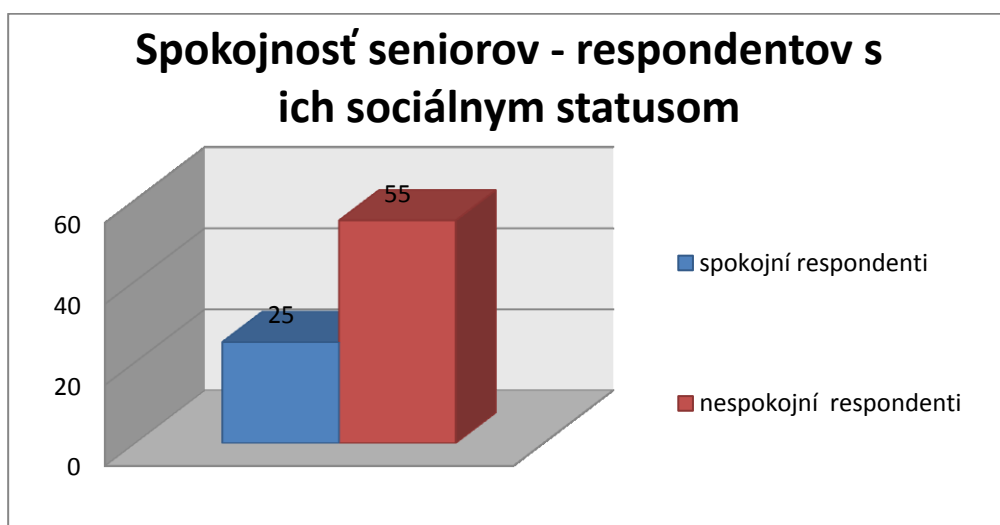
Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov vo veku 60-74 rokov a 75-89 rokov z domácnosti v Nitre boli schopní úplnej úhrady výdavkov na spoločenské aktivity len 3 (15%) respondenti a ostatní 17 (85%) len čiastočne.

Graf č. 23

Zistili sme, že z výskumnej vzorky 20 respondentov vo veku 60-74 rokov a 75-89 rokov z domácnosti v Mojmirovciach boli schopní úplnej úhrady výdavkov na spoločenské aktivity len 5 (25%) respondenti a ostatní 15 (75%) len čiastočne.

Graf č. 24

Zistili sme, že z celkovej výskumnej vzorky 80 respondentov vo veku 60-74 rokov a 75-89 rokov, ktorí odišli do dôchodku pred rokom 1989 a po roku 1989 väčšina 55 (68,75%) respondentov vyjadrila osobnú nespokojnosť so svojim sociálnym statusom v súvislosti z obmedzenými možnosťami ďalšieho zamestnávania seniorov po dovŕšení dôchodkového veku a len 25 (31,25%) respondentov vyjadrilo spokojnosť. Pri špecifikovaní odpovedi sme tiež zistili, že 20 respondentov, ktorí vyjadrili spokojnosť dovŕšili dôchodkový vek pred rokom 1989, kedy mali dostatok možností ďalej vykonávať svoju profesiu, čo aj patrične na základe vlastného rozhodnutia využili. Naopak 55 (91,66%) z 60- tich respondentov, ktorí dovŕšili dôchodkový vek až po roku 1989 vyslovilo osobnú nespokojnosť, nakoľko možnosť zamestnať sa nemali. Z týchto 60- tich respondentov len 5 (8,33%) vyjadrilo spokojnosť, nakoľko po dovŕšení seniorského veku ďalej mohli vykonávať svoje povolanie, čo v konečnom dôsledku aj zrealizovali.

3.8 Interpretácia a diskusia

Z indexu poznatkov získaných z preštudovanej odbornej literatúry, uvádzanej v zozname priloženom k tejto záverečnej práci, ako i z bežného praktického života je známe, že fyzickým osobám po dovŕšení dôchodkového veku a nie menej často i pred jeho dovŕšením, súčasná spoločnosť neposkytuje dostatok pracovných príležitostí a nechráni ich dostatočnými legislatívnymi opatreniami pred skrytou diskrimináciou súvisiacou s vekom. K ukončeniu pracovného pomeru dochádza už v dôsledku samotného dovŕšenia dôchodkového veku, pričom sa vôbec neprihliada na osobný potenciál dotknutých seniorov, čo má dopad na ich sociálny status. Pristúpili sme preto k výskumu tejto problematiky a stanovili štyri hypotézy. Pomocou využitia metód získavania, špecifikovania, komparácie a analýzy získaných údajov sa pokúsime spracované výsledky interpretovať a konfrontovať ich so stanovenými hypotézami.

V hypotéze č.1 sme predpokladali diskrimináciu seniorov, súvisiacu s príčinami odchodu do dôchodku a obmedzenými možnosťami zotrvať ďalej v pracovnom pomere s celkovým porovnaním situácie pred rokom 1989 a po roku 1989.

Z výsledkov porovňovania príčin odchodu do dôchodku pred rokom 1989 a po roku 1989 sme zistili, že kým pred rokom 1989 zo skúmanej vzorky 20 respondentov

odišlo na základe vlastného rozhodnutia všetkých 20 (100%), po roku 1989 zo skúmanej vzorky 60 respondentov odišlo do dôchodku z vlastného rozhodnutia len 5 (8,33%), pritom však v dôsledku dovŕšenia dôchodkového veku odišlo 33 (55%), z rozhodnutia zamestnávateľa 20 (33,34%) a z dôvodu choroby iba 2 (3,33%) respondenti. Z celkového výskumného súboru 80-tich respondentov, väčšina, ako sme ďalej zistili, odišla do dôchodku práve z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku a na základe rozhodnutia zamestnávateľa, celkove až 53 (66,25%) respondentov.

Skúmanie možností ďalšieho zamestnávania respondentov pri dožití seniorského veku tiež ukázalo, že pred rokom 1989 z výskumnej vzorky 20 mali možnosť ďalej zotrvať v pracovnom pomere všetci 20 (100%), ktorí aj v skutočnosti túto možnosť využili tým, že ďalej pracovali na trvalý pracovný úväzok.

Možnosti ďalšieho zamestnania, pri dovŕšení seniorského veku po roku 1989 mali z celkovej vzorky 60 respondentov, 2 (3,33%) na trvalý pracovný pomer a 3 (5%) na čiastočný pracovný úväzok. Celkove po roku 1989 malo možnosť zotrvať v pracovnom pomere a v skutočnosti túto možnosť aj využilo iba 5 (8,33%) respondentov. Celkové porovnanie pracovných príležitostí respondentov pred rokom 1989 a po roku 1989 potvrdzuje rozdiel, čo predstavuje v percentuálnom vyjadrení 91,67 % v neprospech respondentov, ktorí odišli do dôchodku po roku 1989, oproti 100% v prospech respondentov, ktorí odišli do dôchodku pred rokom 1989. Výsledky výskumu potvrdili, že seniori po roku 1989 odchádzali do dôchodku väčšinou v dôsledku dovŕšenia samotného dôchodkového veku a rozhodnutia zamestnávateľa, bez prihliadnutia na ich osobné schopnosti a zdravotný stav. Potvrdila sa len malá miera možností ich ďalšieho zamestnávania, čo predstavuje len 5 (8,33 %) z výskumnej vzorky 60 respondentov. Taktiež sa potvrdilo, že pokiaľ 20 (100%) respondentov, ktorí dovŕšili seniorský vek pred rokom 1989 malo možnosť zamestnať sa nielen u svojho pôvodného zamestnávateľa, tak respondenti po roku 1989 takú možnosť už nemali. Tieto výsledky výskumu potvrdili našu hypotézu č.1.

K zamestnávaniu seniorov pred rokom 1989 treba však uviesť, že v predchádzajúcom spoločenskom zriadení boli sociálne práva často umelo udržiavané na úkor práv na slobodu. Snaha vtedajšieho sociálneho zákonodarstva, udržať zamestnancov čo najdlhšie v pracovnom pomere sledovala len zachovanie politickej stability štátu. V demokratickom štáte sa majú rovnako rozvíjať a zachovávať tak sociálne práva, ako i právo na slobodu.

V hypotéze č.2 sme predpokladali v predchádzajúcej časti definovanú diskrimináciu seniorov u oboch pohlaví.

Vekové zloženie u 20-tich respondentov z toho 3 muži a 17 žien, ktorí dovŕšili seniorský vek pred rokom 1989 bolo od 75 do 89 rokov a u 60-tich respondentov z toho 28 mužov a 32 žien, ktorí tento vek dovŕšili po roku 1989 bolo od 60 do 74 rokov.

Štruktúra dosiahnutého vzdelania v oboch vekových kategóriách vykazovala u väčšiny respondentov 50 (62,5%) stredoškolské, 24 (30%) učňovské a v počte 6 (7,5%) vysokoškolské vzdelanie. Nakoľko všetci respondenti vykazovali dosiahnutie odborného vzdelania, prekážky z tohto hľadiska pre ďalší výkon povolania po dovŕšení ich dôchodkového veku, možno vylúčiť.

Výsledky výskumu príčin odchodu do dôchodku osobitne u mužov a žien ukázali, že pred rokom 1989 z výskumnej vzorky 20 respondentov odišli do dôchodku 3 (15%) muži a 17 (85%) žien, na základe vlastného rozhodnutia.

Skúmaním možností ďalšieho zamestnávania týchto 20 seniorov, špecifikovaných podľa pohlavia bolo zistené, že všetci z nich a to 3 muži a 17 žien (100%) mali pred rokom 1989 možnosť zamestnať sa, čo v skutočnosti aj využili.

Výsledkami špecifického skúmania príčin odchodu do dôchodku u oboch pohlaví po roku 1989 bolo zistené, že 17 (28,34%) mužov a 16 (26,67%) žien odišlo do dôchodku z dôvodu samotného dovŕšenia dôchodkového veku, 8 (13,33%) mužov a 12 (20%) žien na základe rozhodnutia zamestnávateľa. Ďalej 3 (5%) muži a 2 (3,33%) ženy odišli do dôchodku na základe vlastného rozhodnutia a 2 (3,3%) ženy z dôvodu choroby. Výsledky pri porovnaní ukázali, že rovnako väčšina mužov 25 (41,67%), ako i žien 28 (46,67%) odišlo do dôchodku buď v dôsledku dovŕšenia dôchodkového veku alebo z dôvodu rozhodnutia zamestnávateľa. Výskum preukazuje v danom prípade iba nepatrný rozdiel v príčinách odchodu do dôchodku v tom zmysle, že dôvodom odchodu u mužov je väčšinou dovŕšenie dôchodkového veku a u žien je väčšinou dôvodom odchodu do dôchodku zase rozhodnutie zamestnávateľa. Tento rozdiel predstavuje v prvom prípade 1,67% v neprospech mužov (dovŕšenie dôchodkového veku) a v druhom prípade 6,67% v neprospech žien (rozhodnutie zamestnávateľa). Malé percento 3 (5%) mužov, ako i 2 (3,33%) žien odchádzalo po roku 1989 do dôchodku aj z vlastného rozhodnutia. Z dôvodu choroby odišli len 2 (3,33%) ženy.

Možnosti ďalšieho zamestnávania pri dosiahnutí seniorského veku po roku 1989 z celkovej vzorky 60 respondentov mali iba 2 (3,33%) muži so stredoškolským vzdelaním, na trvalý pracovný úväzok a 1 (1,66%) muž so stredoškolským vzdelaním, na čiastočný pracovný úväzok. Ďalšie možnosti zamestnania mali len 2 (3,33%) ženy so stredoškolským vzdelaním aj to iba na čiastočný pracovný úväzok.

Komparáciou pracovných príležitostí seniorov mužov a žien po roku 1989 sa potvrdil len nepatrný rozdiel, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 1,67% v prospech mužov, t.j. 3 (5%) muži v porovnaní s počtom 2 (3,33%) žien. Tieto výsledky výskumu potvrdzujú existenciu vekovej diskriminácie po roku 1989 tak u mužov, ako i u žien. Tým sa súčasne potvrdila i hypotéza č.2.

V hypotéze č.3 empirického výskumu bol predpokladaný negatívny dopad diskriminácie pri zamestnávaní seniorov na ich sociálny status, súvisiaci s oslabenou solventnosťou. Keďže v našej súčasnej spoločnosti, ako je všeobecne známe, mzdy nedosahovali a ani v súčasnosti nedosahujú európsky priemer, táto skutočnosť sa odzrkadľuje i vo výške starobných dôchodkov, ktoré sú neporovnateľne nižšie, ako v štátoch západnej Európy. Preto seniori i po dovŕšení dôchodkového veku by radi, ako sa sami pri vypĺňaní anketových dotazníkov vyjadrili, využili možnosť zotrvať v pracovnom pomere a týmto spôsobom si zabezpečili príjem, ktorý by pokryl ich súčasné základné osobné potreby a dosiahli tým dôstojné prežitie staroby, bez nutnosti solidarnej finančnej pomoci štátu, prípadne ich detí.

Výskum v tejto oblasti bol uskutočnený osobitne v domovoch dôchodcov a v domácnostiach, tak v meste, ako i na vidieku. Skúmali sme najprv platobnú schopnosť seniorov ubytovaných v domovoch dôchodcov, uhrádzať z vlastných starobných dôchodkov poplatky za pobyt a poskytovanie sociálnych služieb v plnej výške. Výsledky ukázali, že z výskumnej vzorky 20 respondentov Zariadenia pre seniorov v Nitre boli schopní celej úhrady poplatkov len 3 (15%) a ostatní 17 (85%) len čiastočnej úhrady. Podobne v Zariadení pre seniorov Močenok, schopnosť uhrádzať poplatky v plnej výške z 20 respondentov mal len 1 (5%) a ostatní 19 (95%) iba čiastočne. Pri porovnávaní mesta s obcou v tomto prípade možno konštatovať, že platobná schopnosť plnej úhrady poplatkov respondentmi je len 10% v prospech mesta, čo je zanedbateľný rozdiel, keď berieme pritom do úvahy, že tak v meste ako i na vidieku väčšina seniorov z celkovej výskumnej vzorky 40 respondentov, až 36 (90 %) je schopných uhrádzať tieto poplatky len čiastočne. Dôsledkom oslabenej solventnosti seniorov je skutočnosť, že na ich ubytovanie

a služby, zariadeniam pre seniorov prispieva subvenciami štát a samosprávne orgány kraja, či príslušného mesta alebo obce.

Podobne v domácnostiach v Nitre a Mojmírovciach sme skúmali, či finančná čiastka, ktorá zostáva po odpočítaní nevyhnutných životných nákladov respondentom, postačuje na pokrytie výdavkov základných osobných potrieb súvisiacich so spoločenskými aktivitami, akými sú návštevy kultúrnych podujatí a podobne, napomáhajúcich spoločenskej inklúzii seniorov. Podľa výsledkov výskumu iba 3 (15 %) respondenti z domácností v Nitre a 5 (25%) v Mojmírovciach sú platobne schopní celého pokrytia takýchto výdavkov. Väčšina respondentov, 17 (85%) v Nitre a 15 (75%) v Mojmírovciach má len čiastočnú schopnosť uhrádzať tieto výdavky.

Z výsledkov porovnania mesta s obcou možno vyvodiť záver, že rozdiel medzi mestom a vidiekom v solventnosti odrážajúcej sa v schopnosti respondentov pokryť celé výdavky na spoločenské aktivity je 10% v prospech obce a v čiastočnom pokrytí výdavkov je 10% v neprospech obce, teda v solventnosti respondentov medzi mestom a obcou nie je podstatný rozdiel. Podstatnou je skutočnosť, že v priemere až 32 (80%) zo 40 skúmaných respondentov z domácností mesta Nitra a obce Mojmírovce, nie je platobne schopných úplnej, ale len čiastočnej úhrady takýchto výdavkov. Táto, výskumom zistená skutočnosť má na menej solventných seniorov, či už v meste alebo na vidieku v konečnom dôsledku negatívny dopad vo forme sociálnej exklúzie, ktorá často býva spojená i s protispoločenským konaním jedincov.

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že obmedzené možnosti zamestnávania seniorov (respondentov) negatívne vplyvajú na ich solventnosť, čo v konečnom dôsledku oslabuje ich sociálny status. Tieto výsledky súčasne potvrdili hypotézu č.3.

V hypotéze č.4 sme predpokladali určitú nespokojnosť seniorov s ich súčasným sociálnym statusom, súvisiacim s mierou obmedzených možností pracovných príležitostí. Výsledky výskumu tejto hypotézy potvrdili, že z výskumného súboru 80 respondentov, väčšina 55 (68,75%) vyjadrila osobnú nespokojnosť so súčasnými možnosťami ďalšieho zamestnávania seniorov a len 25 (31,25%) respondentov vyjadrila spokojnosť.

Pri porovnaní a špecifikovaní odpovedí respondentov, ktorí odišli do dôchodku ešte pred rokom 1989, sme zistili, že 20 (100%) vyjadrili spokojnosť, nakoľko v tom čase mali možnosť ďalej vykonávať svoje povolanie a súčasne všetci z nich na základe vlastného rozhodnutia v pracovnom pomere aj zotrvali. Z porovnania

odpovedí 60 respondentov odchádzajúcich do dôchodku po roku 1989 sme zistili, že naopak až 55 (91,67%) z nich vyjadrilo nespokojnosť so súčasným stavom možností ich zamestnávania a len 5 (8,33%) respondentov, ktorí však i ďalej mohli vykonávať svoju prácu, vyjadrilo spokojnosť.

Z uvedeného vyplynulo zistenie, že väčšina (55) respondentov z celkovej skúmanej vzorky 80 respondentov nemala po roku 1989, bez ohľadu na ich osobný potenciál, dostatok príležitostí vykonávať ďalej svoju profesiu. Preto zrejme, celkove 55 (68,75%) respondentov vyjadrilo nespokojnosť s ich súčasným sociálnym statusom v súvislosti s obmedzenými možnosťami zamestnávania seniorov, čím sa potvrdila i hypotéza č.4.

4 ZÁVER

Vychádzajúc z preštudovanej odbornej literatúry, uvádzanej v predchádzajúcej časti tejto záverečnej práce, ktorá sa zaoberá problematikou seniorského veku v súvislosti s nežiaducimi javmi, ako je skrytá veková diskriminácia pri zamestnávaní osôb starších vekových skupín, sme si stanovili ciele, ktoré sme v našom empirickom výskume dosiahli. Zistili sme, že dôvodom odchodu do dôchodku po roku 1989 u seniorov oboch pohlaví je väčšinou dovŕšenie dôchodkového veku alebo rozhodnutie zamestnávateľa, pričom len malé percento seniorov má možnosť vlastného rozhodnutia. Táto skutočnosť, ako sme ďalej zistili, má v konečnom dôsledku v závislosti od výšky dôchodku a tým i sociálneho zabezpečenia, rozhodujúci vplyv na podmienky života seniorov. Pri oslabenej solventnosti seniora, súčasne zisťujeme i oslabenie jeho schopnosti finančne pokryť celú úhradu, či už poplatkov za ubytovanie a poskytované služby v zariadení pre seniorov alebo poplatkov základných osobných potrieb seniorov v domácnostiach, spojených so spoločenskými aktivitami, ktorými sa senior snaží začleniť a prispôbiť spoločnosti tým viac, že vstupom do dôchodku dochádza u neho, okrem iného i k zúženiu styku s ostatnými ľuďmi. Pokiaľ sa začlenenie seniorom, vzhľadom na ich finančnú situáciu nedarí, dochádza k nespokojnosti a sociálnej izolácii.

Na základe realizovaného výskumu si dovoľíme uviesť odporúčanie, ktoré by literu zákona o rovnosti fyzických osôb v spoločnosti a pred zákonom, t.j. i seniorov, mohlo napĺňať progresívne a problematiku vekovej diskriminácie starších osôb riešiť racionálne.

Predovšetkým by mal byť štátom určený spôsob, akým bude podporovať rovnosť príležitostí na trhu práce pre všetkých, bez ohľadu na vek. Mali by sa vytvoriť príslušné legislatívne opatrenia, ktoré by v oblasti podnikania uľahčovali vytváranie pracovných príležitostí bez rozdielu veku. Legislatívne spracovať zavedenie anonymných životopisov, bez udania veku uchádzača o zamestnanie, podobne ako je to zavedené vo Švédsku. Zavedenie týchto opatrení by sledovalo odstránenie vekovej diskriminácie pri zamestnávaní seniorov a tým i podporu ich finančnej nezávislosti, čo by zabezpečilo dôstojné prežitie staroby a v konečnom dôsledku by i čiastočne pomohlo odbremeniť štátny rozpočet.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A ZDROJOV :

1. Balogová, B.: Seniori. 2. vydanie. Prešov: Akcent print,2005.
158 s. ISBN 80-969274-9-3
2. Draganová, H. a kol.: Sociálna starostlivosť. Martin: Osveta,2006.
195 s. ISBN 978-80-8063-240-3
3. Határ, C.: Edukácia seniorov v sociálnych zariadeniach. Nitra: Efeta,2008.
116 s. ISBN 978-8089245-08-6
4. Hrozenská, M. a kol.: Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoreticko- praktické východiská. Martin : Osveta, 2008. 180 s. ISBN 978-80-8063-282-3
5. Kopřiva, K.: Lidský vztah, jako součást profese. 4. vydanie. Praha: Portál,2000.
147 s. ISBN 80-7178-429-X
6. Malovič, P.: Mlado až do staroby (a ešte aj v nej). Banská Bystrica: Ikar,2003.
224 s. ISBN 80-551-0-305-480
7. Matoušek, O.: Slovník sociální práce. 2.vydanie. Praha : Portál,2008.
272 s. ISBN 978-80-7367-368-0
8. Matoušek, O. a kol.: Základy sociální práce. 1.vydanie. Praha : Portál,2001.
312 s. ISBN 80-7178-473-7
9. Németh, F. a kol.: Geriatria a geriatrické ošetrovatel'stvo. Martin : Osveta,2009
193 s. ISBN 978-80-8063-314-1
10. Pacovský, V. a Heřmanová, H.: Gerontologie. Praha: Avicenum,1981. 304 s.
11. Pondělíček, I. : Stárnutí : osobnost a sexualita. 2. vydanie.
Praha : Avicenum,1987. 249 s.
12. Tokárová, A. a kol.: Sociálna práca. Prešov : Akcent print,2003.
572 s. ISBN 80-968-367-5-7
13. Tvaroh, F.: Všichni stárneme. Praha: Avicenum, 1984. 248 s.

Ďalšie zdroje :

1. Infostat, 2003, autori - Vaňo, B. - Jurčová, D. - Mésaroš, J. :
Prognóza vývoja Obyvateľstva SR do roku 2050.
[online]. [Citované: 15.2.2009]
Dostupné na: [www.infostat.sk/vdc/pdf/prognoza2050vdc2.pdf]

2. Správa zariadení sociálnych služieb Nitra, [online], [Citované: 21.3.2009],
Dostupné na: [http://zdravie.mojanitra.sk/sprava-zariadeni-socialnych-sluzieb-nitra-59387.html?menu=cinnost&idv=59387&s0=10&s1=38&s2=1&s=699&id_profil_o]
3. Osobná konzultácia s : Radošovská L., sociálny referent Obecného úradu
Mojmírovce , [21. 10. 2009]
4. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 448/2008 Z. z. o sociálnych
službách, účinný od 1.1.2009 okrem článku I § 8 ods.4, ktorý nadobúda
účinnosť 1.1. 2013 a § 79 ods.1, písm. e), ktoré nadobúda účinnosť 1. januára
2011. Tento citovaný zákon z jeho prílohami je publikovaný v čiastke 165
Zbierky zákonov Slovenskej republiky od strany číslo 3844 po stranu 3898.

Zoznam grafov :

Graf č.1 Príčiny odchodu do dôchodku pred rokom 1989 a po roku 1989 - celkovo

Graf č.2 Príčiny odchodu do dôchodku pred rokom 1989 - celkovo

Graf č.3 Príčiny odchodu do dôchodku po roku 1989 - celkovo

Graf č.4 Možnosť ďalšieho zamestnávania pred rokom 1989 - celkovo

Graf č.5 Možnosť ďalšieho zamestnávania po roku 1989 - celkovo

Graf č.6 Možnosť ďalšieho zamestnávania u iného zamestnávateľa pred rokom 1989

- celkovo

Graf č.7 Možnosť ďalšieho zamestnávania u iného zamestnávateľa po roku 1989

- celkovo

Graf č.8 Vekové zloženie

Graf č.9 Štruktúra dosiahnutého vzdelania

Graf č.10 Štruktúra vzdelania respondentov vo veku 75 - 89 rokov

Graf č.11 Štruktúra vzdelania respondentov vo veku 60 - 74 rokov

Graf č.12 Príčiny odchodu do dôchodku pred rokom 1989 - muži

Graf č.13 Príčiny odchodu do dôchodku pred rokom 1989 - ženy

Graf č.14 Príčiny odchodu do dôchodku po roku 1989 - muži

Graf č.15 Príčiny odchodu do dôchodku po roku 1989 - ženy

Graf č.16 Možnosť ďalšieho zamestnávania seniorov pred rokom 1989 - muži

Graf č.17 Možnosť ďalšieho zamestnávania seniorov pred rokom 1989 - ženy

Graf č.18 Možnosť ďalšieho zamestnávania seniorov po roku 1989 - muži

Graf č.19 Možnosť ďalšieho zamestnávania seniorov po roku 1989 - ženy

Graf č.20 Platobná neschopnosť respondentov hradiť poplatky v Zariadení pre seniorov
v Nitre

Graf č.21 Platobná neschopnosť respondentov hradiť poplatky v Zariadení pre seniorov
v Močenku

Graf č.22 Platobná schopnosť respondentov hradiť výdavky na spoločenské aktivity
- domácnosti v Nitre

Graf č.23 Platobná schopnosť respondentov hradiť výdavky na spoločenské aktivity
- domácnosti v Mojmírovciach

Graf č.24 Spokojnosť seniorov - respondentov s ich sociálnym statusom

Prilohy :

Príloha 1

DOTAZNÍKOVÁ ANKETA ZISŤUJÚCA POSTAVENIE SENIOROV V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY JÚL–AUGUST 2009

Vážená pani, vážený pán, vyplnením údajov tohto anketového dotazníka ponúka sa Vám možnosť prispieť ku skúmaniu postavenia seniorov žijúcich v inštitucionálnom zariadení v meste pre študijné účely. Svoj osobný názor po zvážení odpovede na jednotlivé otázky zaznačte (písmenom x) do príslušného políčka.

Údaje vyplnené seniormi žijúcimi v Zariadení pre seniorov v meste N i t r a :

1. Obyvateľ zariadenia pre seniorov (pohlavie) : muž
žena
2. Vek : 60 - 74 rokov
75 - 89 rokov
3. Dosiahnuté vzdelanie : základné
učňovské
stredoškolské
vysokoškolské
4. Rodinný stav : slobodný / á vydatá
ženatý vdovec / vdova
rozvedený / á
5. Máte deti : áno
nie
6. Máte aj inú žijúcu rodinu : áno
nie
7. Žijete v domove dôchodcov : s manželom s manželkou
sám sama
8. Do dôchodku ste odišli : pred rokom 1989
po roku 1989
9. Aký bol dôvod Vášho odchodu do dôchodku :
vlastné rozhodnutie
rozhodnutie zamestnávateľa
dovriešenie dôchodkového veku
iné (choroba)

10. Umožnil Vám zamestnávateľ pracovať aj po dovŕšení dôchodkového veku :

áno

nie

11. Ak ste mohli pracovať aj po dovŕšení dôchodkového veku, na aký pracovný úväzok ste pracovali :

trvalý

dočasný

čiasťočný

12. Mali ste možnosť zamestnať sa po dovŕšení dôchodkového veku aj inde, ako u svojho pôvodného zamestnávateľa :

áno

nie

13. Postačuje Váš dôchodok na hradenie pobytu v domove dôchodcov :

áno

nie

čiasťočne

14. Ak dôchodok nepostačuje, kto Vám prispieva na pobyt v domove dôchodcov :

mesto

obec

Vaše deti

iná rodina

15. Ste spokojní so svojim súčasným postavením seniora súvisiacim s Vašimi možnosťami pracovných príležitostí :

áno

nie

Príloha 2

DOTAZNÍKOVÁ ANKETA ZISŤUJÚCA POSTAVENIE SENIOROV V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY JÚL – AUGUST 2009

Vážená pani, vážený pán, vyplnením údajov tohto anketového dotazníka ponúka sa Vám možnosť prispieť ku skúmaniu postavenia seniorov žijúcich v inštitucionálnom zariadení v obci pre študijné účely. Svoj osobný názor po zvážení odpovede na jednotlivé otázky zaznačte (písmenom x) do príslušného štvorcového políčka.

Údaje vyplnené seniormi žijúcimi v Zariadení pre seniorov v obci Močenok, okres Šaľa :

1. Obyvateľ zariadenia pre seniorov (pohlavie) : muž
žena
2. Vek : 60 - 74 rokov
75 - 89 rokov
3. Dosiahnuté vzdelanie : základné
učňovské
stredoškolské
vysokoškolské
4. Rodinný stav : slobodný / á vydatá
ženatý vdovec / vdova
rozvedený / á
5. Máte deti : áno
nie
6. Máte aj inú žijúcu rodinu : áno
nie
7. Žijete v domove dôchodcov : s manželom s manželkou
sám sama
8. Do dôchodku ste odišli : pred rokom 1989
po roku 1989
9. Aký bol dôvod Vášho odchodu do dôchodku : vlastné rozhodnutie
rozhodnutie zamestnávateľa
dovršenie dôchodkového veku
iné (choroba)

10. Umožnil Vám zamestnávateľ pracovať aj po dovŕšení dôchodkového veku :

áno

nie

11. Ak ste mohli pracovať aj po dovŕšení dôchodkového veku, na aký pracovný úväzok ste pracovali :

trvalý

dočasný

čiasťočný

12. Mali ste možnosť zamestnať sa po dovŕšení dôchodkového veku aj inde, ako u svojho pôvodného zamestnávateľa :

áno

nie

13. Postačuje Váš dôchodok na hradenie pobytu v domove dôchodcov :

áno

nie

čiasťočne

14. Ak dôchodok nepostačuje, kto Vám prispieva na pobyt v domove dôchodcov :

mesto

obec

Vaše deti

iná rodina

15. Ste spokojní so svojim súčasným postavením seniora súvisiacim s Vašimi možnosťami pracovných príležitostí :

áno

nie

Príloha 3

DOTAZNÍKOVÁ ANKETA ZISŤUJÚCA POSTAVENIE SENIOROV V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY JÚL – AUGUST 2009

Vážená pani, vážený pán, vyplnením údajov tohto anketového dotazníka ponúka sa Vám možnosť prispieť ku skúmaniu postavenia seniorov žijúcich v meste pre študijné účely. Svoj osobný názor po zvážení odpovede na jednotlivé otázky zaznačte (písmenom x) do príslušného štvorcového políčka.

Údaje vyplnené seniormi žijúcimi v domácnosti v meste N i t r a :

1. Obyvateľ domácnosti žijúci v meste (pohlavie) : muž
žena

2. Vek : 60 - 74 rokov
75 - 89 rokov

3. Dosiahnuté vzdelanie : základné
učňovské
stredoškolské
vysokoškolské

4. Rodinný stav : slobodný / á vydatá
ženatý vdovec / vdova
rozvedený / á

5. Máte deti áno
nie

6. Máte aj inú žijúcu rodinu : áno
nie

7. Žijete v domácnosti : s manželom s manželkou
sám sama

8. Do dôchodku ste odišli : pred rokom 1989
po roku 1989

9. Aký bol dôvod Vášho odchodu do dôchodku :
vlastné rozhodnutie
rozhodnutie zamestnávateľa
dovŕšenie dôchodkového veku
iné (choroba)

10. Umožnil Vám zamestnávateľ pracovať aj po dovŕšení dôchodkového veku :

áno

nie

11. Ak ste mohli pracovať aj po dovŕšení dôchodkového veku, na aký pracovný úväzok ste pracovali :

trvalý

dočasný

čiastočný

12. Mali ste možnosť zamestnať sa po dovŕšení dôchodkového veku aj inde, ako u svojho pôvodného zamestnávateľa :

áno

nie

13. Máte osobné záľuby :

áno

nie

14. Postačuje Vám finančná čiastka zostávajúca z Vášho starobného dôchodku na pokrytie osobných výdavkov, súvisiacich so spoločenskými aktivitami, ako sú návštevy kultúrnych podujatí a podobne :

áno

nie

čiastočne

15. Ste spokojní so svojim súčasným postavením seniora súvisiacim s Vašimi možnosťami pracovných príležitostí :

áno

nie

Príloha 4

DOTAZNÍKOVÁ ANKETA ZISŤUJÚCA POSTAVENIE SENIOROV V SÚČASNEJ SPOLOČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY JÚL – AUGUST 2009

Vážená pani, vážený pán, vyplnením údajov tohto anketového dotazníka ponúka sa Vám možnosť prispieť ku skúmaniu postavenia seniorov žijúcich v obci pre študijné účely. Svoj osobný názor po zvážení odpovede na jednotlivé otázky zaznačte (písmenom x) do príslušného políčka.

Údaje vyplnené seniormi žijúcimi v domácnosti v obci Mojmirovce, okres Nitra :

1. Obyvateľ domácnosti žijúci v obci (pohlavie) : muž
žena

2. Vek : 60 - 74 rokov
75 - 89 rokov

3. Dosiahnuté vzdelanie : základné
učňovské
stredoškolské
vysokoškolské

4. Rodinný stav : slobodný / á vydatá
ženatý vdovec / vdova
rozvedený / á

5. Máte deti : áno
nie

6. Máte aj inú žijúcu rodinu : áno
nie

7. Žijete v domácnosti : s manželom s manželkou
sám sama

8. Do dôchodku ste odišli : pred rokom 1989
po roku 1989

9. Aký bol dôvod Vášho odchodu do dôchodku : vlastné rozhodnutie
rozhodnutie zamestnávateľa
dovŕšenie dôchodkového veku
iné (choroba)

10. Umožnil Vám zamestnávateľ pracovať aj po dovŕšení dôchodkového veku :

áno

nie

11. Ak ste mohli pracovať aj po dovŕšení dôchodkového veku, na aký pracovný úväzok ste pracovali :

trvalý

dočasný

čiasťočný

12. Mali ste možnosť zamestnať sa po dovŕšení dôchodkového veku aj inde, ako u svojho pôvodného zamestnávateľa :

áno

nie

13. Máte osobné záľuby :

áno

nie

14. Postačuje Vám finančná čiastka zostávajúca z Vášho starobného dôchodku na pokrytie osobných výdavkov, súvisiacich so spoločenskými aktivitami, ako sú návštevy kultúrnych podujatí a podobne :

áno

nie

čiasťočne

15. Ste spokojní so svojim súčasným postavením seniora súvisiacim s Vašimi možnosťami pracovných príležitostí :

áno

nie